

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΒ'

ΣΑΒΒΑΤΟΝ 26 ΜΑΪΟΥ 1934

ΑΡΙΘ. 20-21

Η ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗ

Όταν οί Έβραίοι κατέλαβον τήν Παλαιστίνην, εὔρον τόν λαόν αὐτῆς ἐορτάζοντα καί μίαν ἐορτήν τοῦ θερισμοῦ, ἐορτήν, καθ' ἣν εὐχαρίστουν τόν Θεόν διὰ τόν καλόν θερισμόν.

Αὐτήν τήν ἐορτήν συνέδεσαν οί Έβραίοι μέ τήν ἐορτήν τῆς νομοθεσίας, διότι συνέπιπεν ὁ χρόνος τῆς νομοθεσίας τῆς δοθείσης ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ μέ τόν χρόνον τοῦ τέλους τοῦ θερισμοῦ, καί ἐπτὰ ἐβδομάδας, δηλ. 50 ἡμέρας, μετὰ τὸ Πάσχα καί διὰ τοῦτο ἐκαλεῖτο ἡ ἐορτὴ αὕτη ἐορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς.

Οί Έβραίοι ἐκαμνον ἀνάμνησιν τῆς ἰδρύσεως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἢτοι συμφωνίας.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἐγένεν ὡς ἑξῆς: Ὁ Μωϋσῆς ἔγραψεν ὅλους τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, ἢτοι τόν νόμον καί ἠκοδόμησε θυσιαστήριον ὑπὸ τὸ ὄρος καί ἔστησε 12 στύλους κατὰ τὰς 12 φυλάς τοῦ Ἰσραήλ. Ἐθυσιάσθησαν ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου μόσχοι, λαβὼν ὁ Μωϋσῆς τὸ ἥμισυ τοῦ αἵματος ἔβαλεν εἰς λεκάνας καί τὸ ἥμισυ ἐρράντισεν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον. Ἐπειτα λαβὼν τὸ βιβλίον τῆς Διαθήκης ἀνέγνωσεν εἰς τὰ ὦτα τοῦ λαοῦ. Οἱ δὲ εἶπον· «πάντα ὅσα ἐλάλησεν ὁ Κύριος θέλομεν κάμνει καί θέλομεν ὑπακούει». Καί λαβὼν ὁ Μωϋσῆς τὸ αἶμα ἐρράντισεν ἐπὶ τόν λαόν καί εἶπεν· «ἰδοὺ τὸ αἶμα τῆς Διαθήκης, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ Κύριος πρὸς ὑμᾶς κατὰ πάντας τοὺς λόγους τούτους».

Αὕτη εἶναι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη. Μεσίτης ὁ Μωϋσῆς, ὁ Θεὸς ὑπόσχεται νὰ προστατεύῃ τοὺς Έβραίους καί ὁ λαὸς ὑπόσχεται νὰ τὸν ἀκούῃ. Διὰ τῆς ῥανίδος, ἣτις ἔπεσεν ἐκ τοῦ αἵματος τῶν θυσιῶν ἐπὶ ἐκάστου, ἔλαβε μέρος οὗτος εἰς τὴν συμφωνίαν.

Οἱ Έβραίοι ἦλθον εἰς τὴν Παλαιστίνην. Ὁ Θεὸς τοὺς ἐπροστάτευσεν. Ἐκαμαν δύο βασιλεία. Ἦτο ὁ Θεὸς ὁ προστάτης αὐτῶν. Ἄλλ' οἱ Έβραίοι παρέβαινον τὰς ἐντολάς τοῦ

Κυρίου· τότε ἀνεφάνησαν οἱ προφῆται, οἵτινες προέτρπεον αὐτοὺς εἰς μετάνοιαν καί εἰς τὴν συμμόρφωσιν αὐτῶν πρὸς τὸν νόμον, διότι ἄλλως, προσέλεγον, ὅτι ὁ Θεὸς θὰ παύσῃ νὰ ὑποστηρίξῃ αὐτοὺς. Οἱ Έβραίοι δὲν συμμορφώθησαν πρὸς τὰς συστάσεις τῶν προφητῶν. Οἱ Έβραίοι παρέβησαν τὴν Διαθήκην καί διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἐγκατέλειπεν αὐτοὺς καί ἐπληρώθησαν αἱ προφητεῖαι τῶν προφητῶν περὶ τῆς καταστροφῆς αὐτῶν.

Τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραήλ ὑπετάχθη εἰς τοὺς Ἀσσυρίους (722 π. Χ.)· τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα εἰς τοὺς Βαβυλωνίους (586 π. Χ.).

Οἱ Έβραίοι ἐγέναν δοῦλοι τῶν Βαβυλωνίων. Ἡ Ἱερουσαλήμ κατεστράφη· ὁ ναὸς τοῦ Σολομῶντος ἐκάη. Οἱ καλύτεροι ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἀπήχθησαν αἰχμάλωτοι εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Τώρα οἱ προφῆται ἀλλάζουν ὕφος· πρὸ τῆς ἐξορίας ἠπέλουν, μετὰ τὴν ἐξορίαν παρηγοροῦν.

Τοὺς ἐτιμώρησεν ὁ Θεὸς τοὺς Έβραίους, ὡς τιμωρεῖ ὁ πατὴρ τὰ τέκνα του, ἀλλὰ θὰ τοὺς συγχωρήσῃ καί θὰ ἐπιστρέψουν πάλιν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ καί θὰ κτίσουν τὸν ναόν. Τότε καινὴ διαθήκη θὰ γίνῃ.

Ὁ Ἱερεμίας ὁ προειπὼν τὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλήμ, αὐτὸς μετὰ τὴν καταστροφὴν παρηγορεῖ τοὺς Ἰουδαίους λέγων: «Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, φησὶ κύριος, καί διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραήλ καί τῷ οἴκῳ Ἰούδα διαθήκην καινὴν, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην, ἣν διεθέμην τοῖς πατράσιν αὐτῶν, ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου, καί ἐγὼ ἠμέλησα αὐτῶν φησὶν κύριος, ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη μου, ἣν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραήλ. Μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, φησὶ κύριος, διδοὺς δώσω νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καί ἐπὶ καρδίαις αὐτῶν γράψω αὐτοὺς, καί ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Θεὸν καί αὐτοὶ ἔσονται μοι εἰς λαόν καί οὐ μὴ διδάξω.

σιν ἕκαστος τὸν πολίτην αὐτοῦ καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ λέγων γινῶθι τὸν κύριον! ὅτι πάντες εἰδήσουσί με ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν ἕως μεγάλου αὐτῶν, ὅτι ἔλκος ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν καὶ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι» (Ἱερεμ. 38, 31).

Ἐν δὲ τῇ ἔξορίᾳ ὁ Ἰεζεκιὴλ προφητεῦει: «Καὶ ρανῶ ἐφ' ὑμᾶς καθαρὸν ὕδωρ, καὶ καθαρισθήσεσθε ἀπὸ πασῶν τῶν ἀκαθαρσιῶν ὑμῶν καὶ ἀπὸ πάντων τῶν εἰδώλων ὑμῶν, καὶ καθαριῶ ὑμᾶς, καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν καινὴν καὶ πνεῦμα καινὸν δώσω ἐν ὑμῖν καὶ ἀφελῶ τὴν καρδίαν τὴν λιθίνην ἐκ τῆς σαρκὸς ὑμῶν καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν σαρκίνην· καὶ τὸ πνεῦμά μου δώσω ἐν ὑμῖν, καὶ ποιήσω ἵνα ἐν τοῖς δικαίωμασί μου πορεύησθε, καὶ τὰ κρίματά μου φυλάξησθε καὶ ποιήσητε» (35, 25).

Καὶ ἐπερίμεναν οἱ Ἰουδαῖοι νὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα αὕτη τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἔκτισαν τὸν ναόν, ἀλλ' ἦσαν δοῦλοι τῶν Περσῶν. Καὶ ἐξηκολούθουν ἐν τῇ πατρίδι των νὰ περιμένουν τὴν μεγάλην ἡμέραν καὶ ἐπιφανῆ, καθ' ἣν θὰ ἠλευθερῶντο καὶ ὅλα τὰ ἔθνη θὰ ἤρχοντο εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἵνα λατρεύσουν τὸν Ἰαβὲ τὸν θεὸν των. Τότε κατὰ τὸν προφήτην Ἰωὴλ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ θὰ ἐκχυθῇ ἐπὶ πᾶσαν σάρκα (Ἰωὴλ 2, 28).

Οἱ Ἰουδαῖοι ἠλευθερώθησαν ἀπὸ τοὺς Πέρσας ἀλλ' ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ κατόπιν εἰς τοὺς Ρωμαίους.

Καὶ ἰδοὺ ὁ Ἰησοῦς τὴν ἑσπέραν πρὸ τοῦ θανάτου του ἐορτάζων τὸ πάσχα τῶν Ἑβραίων ἀγγέλλει εἰς τοὺς μαθητάς του, ὅτι ὁ θάνατός Του εἶναι θυσία, δι' ἣς θὰ γίνῃ ἡ Καινὴ Διαθήκη ἡ περιμενομένη.

Διὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης θὰ δοθῇ ἡ ἄφεσις τῶν ἀμαρτιῶν καὶ θὰ δοθῇ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς λαμβάνοντας μέρος εἰς αὐτήν.

Ὅρος διὰ νὰ λάβῃ τις μέρος εἰς αὐτήν εἶναι ἡ πίστις εἰς τὸν Ἰησοῦν ὡς τὸν Χριστὸν καὶ μέσα διὰ νὰ λάβῃ μέρος εἶναι ἡ μετάληψις ἐκ τοῦ αἵματος τῆς θυσίας ταύτης.

Ἐὰν οἱ Ἑβραῖοι ἐορτάζουν τῆς Πεντηκοστῆς τὴν ἰδρῶσιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης οἱ χριστιανοὶ ἐορτάζουν τὴν ἐκχυσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τοὺς μετόχους τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἡτις ἐγένετο τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ.

Διὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δίδεται ὁ νόμος καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ὑποχρεοῦνται νὰ ἐκπληρώσωσιν αὐτόν.

Διὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης δίδεται τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἰς τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸν Ἰησοῦν ὡς Χριστόν, εἰσάγεται εἰς τὴν ψυχὴν ἡ καλὴ διάθεσις, ἐκ τῆς ὁποίας πηγάζουν καλὰ πράξεις.

Ἡ ἀγριελαία, ὁ ἄνθρωπος ὁ φυσικός, ἐγκεντρισθεὶς μετὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον παράγει καλοὺς καὶ εὐχύμους καρπούς. Οἱ λαβόντες τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δὲν ἔχουν ἀνάγκην τοῦ νόμου, διότι «ἐαυτοῖς εἰσι νόμος».

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἔγινε μεταξὺ Θεοῦ καὶ Ἰουδαίων μόνον καὶ διὰ τοῦτο ἦτο προπαρασκευὴ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἡ Καινὴ Διαθήκη ἐγένετο μεταξὺ τοῦ Θεοῦ, τοῦ Πατρὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν, καὶ ὅλων τῶν ἀνθρώπων τῶν δεχομένων τὸν Ἰησοῦν ὡς μεσίτην τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Πάντες οὗτοι ἀποτελοῦν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἣς βασιλεύει ὁ ἰδρῶσας τὴν Καινὴν Διαθήκην διὰ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου Του καὶ μεταδίδων εἰς πάντας τοὺς πιστεύοντας εἰς Αὐτὸν τὸ Πνεῦμά Του, τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἐκ Πατρὸς ἐκπορευόμενον καὶ ἐν Αὐτῷ ἀναπαυόμενον.

Διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο ἡ περιμενομένη Καινὴ Διαθήκη, δι' ἣς ἰδρῶθη ἡ νέα βασιλεία τοῦ Ἰσραὴλ ἡ περιλαμβάνουσα ὅλα τὰ ἔθνη καὶ ἐξεπληρώθησαν οὕτω ὅλαί αἱ προφητεῖαι περὶ τῆς διὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἰδρῶθησομένης βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Καὶ σήμερον διὰ τοῦ ἐκχυθέντος εἰς τὰς καρδίας πάντων τῶν πιστευόντων Ἁγίου Πνεύματος πᾶσαι αἱ φυλαὶ καὶ τὰ ἔθνη λαλοῦσιν ἐν διαφόροις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ.

† Ο ΙΕΡΙΣΣΟΥ ΣΩΚΡΑΤΗΣ

ΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ¹

Αἱ εἰκόνες τῆς Θεοτόκου γενικῶς διακρίνονται εἰς εἰκόνας τῆς Θεοτόκου μετὰ τοῦ παιδὸς Ἰησοῦ φερόμενον κατὰ διαφόρους στάσεις (εἰκόνες βρεφοκρατοῦσης) καὶ εἰς εἰκόνας τῆς Θεοτόκου ἄνευ τοῦ παιδὸς συνήθως εἰς στάσιν δεομένης (εἰκόνες δεομένης). Περὶ τοὺς τύπους τούτους συνηνωμένους ἢ κεχωρι-

1. Εἰς τὴν «Ἐκκλησίαν» θὰ δημοσιεύωνται ἐκάστοτε ἀποσπάσματα μετ' εἰκόνων ἐκ τοῦ ἐκδοθησομένου ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ κ. Γ. Σωτηρίου, προνοίᾳ τῆς Ἱεράς Συνόδου «Λευκώματος Εἰκόνων τοῦ Ὁρθοδόξου Ἑλληνικοῦ Ναοῦ».

σμένους σχηματίζεται μέγας κύκλος εικόνων τῆς Θεοτόκου, ἐκάστη τῶν ὁποίων προσλαμβάνει ἴδιον ὄνομα: 1ον) ἀναλόγως τῶν *ραῶν* ἢ τῶν τόπων ἐνθα φυλάσσεται ἡ εἰκὼν (Ὁδηγήτρια, Βλαχερνίτισσα, Πήγη—Ζωοδόχος Πηγή, — Φωρίτισσα, Ὀλυμπιώτισσα, Χρυσαιφίτισσα, Σκοπιώτισσα, Θεουσκέπαστος, Τρουλωτή, Παναγία τοῦ Κύκκου, Σουμελιώτισσα, Παναγία τῆς Τήνου, Σηλαιώτισσα καὶ Χρυσοσηληώτισσα κ. ἄ.), 2ον) ἀναλόγως τῆς θέσεως ἐνθα αὕτη εἰκονίζεται (Πλατυτέρα—ἐν τῇ κόγχῃ τοῦ ἱεροῦ Βήματος, Προταῖτισσα—παρὰ τὴν πύλην Μονῆς κλπ.), 3ον) ἀναλόγως τῶν στάσεων τῆς Θεοτόκου (Γλυκοφιλοῦσα ἢ Ἐλεοῦσα, Γαλακτοτροφοῦσα, Τριχεροῦσα κ. ἄ.), 4ον) ἀναλόγως τῶν ἀποδιδόμενων εἰς τὴν εἰκόνα θαυμάτων (Ἀναφωνήτρια, Φανερωμένη, Μυροβλύτισσα, Μυριδιώτισσα, Γοργοεπήκοος, Ἐλεβορῦτις, Ἄξιόν ἐστι κλπ.), 5ον) ἀναλόγως τῶν κατόχων τῆς εἰκόνης (Κουκουζέλισσα, Χρυσοροοῖδαινα κ. ἄ.), 6ον) ἀναλόγως τῶν ἐορτῶν (τοῦ Ἀκαθίστου, Μεσοσπορίτισσα — τῶν Εἰσοδίων ἐορταζομένων κατὰ τὰ μέσα τῆς σπορᾶς — Εὐαγγελίστρια, — Βαγγελίστρια) καὶ καθ' ἑξῆς. Τὰ ἐπίθετα τῆς Θεοτόκου πληθύνονται καὶ ἐκ τῆς ἑμυολογίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐκ λαϊκῶν παραδόσεων· οὕτως ἔχομεν εἰκόνας μὲ τὰ ἐπίθετα: Ἡ Ὑψηλοτέρα (ἐνν. τῶν Οὐρανῶν), ἡ Κυρία τῶν Ἀγγέλων, ἡ Παντάνασσα, ἡ Πανάχαντος, ἡ Παμμακάριστος, ἡ Περίβλεπτος, ἡ Χώρα τῶν ζώντων, ἡ φοβερά Προστασία, ἡ Ἀμόλυτος, ἡ Ἐπίσκεψις καὶ Ὁξεία Ἐπίσκεψις κλπ.) Τὰ ἐπίθετα μάλιστα ταῦτα τῆς Θεοτόκου ἀποδίδονται πολλάκις καὶ εἰς τοὺς ναοὺς, τῶν ὁποίων ἢ φέρουσα τὸ ὄνομα εἰκὼν προσκυνεῖται ὡς πολιούχος.

Α' Η ΟΔΗΓΗΤΡΙΑ

α' Τύπος. Ὁ ἀρχαιότερος τύπος τῆς λατρευτικῆς εἰκόνης τῆς Θεοτόκου εἶναι ὁ τῆς Ὁδηγήτριας.

Κατὰ τὸν τύπον τοῦτον ἡ Θεοτόκος εἰκονίζεται συνήθως ἐν προιομῇ βρεφοκρατοῦσα, κρατοῦσα δηλονότι εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς τοῦ παιδίου Ἰησοῦν, συνηθέστερον μὲν ἀριστερὰ (Θεοτόκος ἀριστεροκρατοῦσα) ἐνίοτε ὁμως καὶ δεξιὰ (Θεοτόκος δεξιοκρατοῦσα)

β' Ἱστορία καὶ ὄνομα. Ὁ τύπος οὗτος—ἀπειρα ἀντιγραφοῦ τοῦ ὁποίου ἐκόσμουσαν τοὺς ναοὺς τῆς χριστιανισμῆς ἀπὸ τῶν μέσων κυρίως τοῦ 8ου μ. Χ. αἰῶνος καὶ ἐξῆς ἦτοι ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς Μητρὸς τοῦ Κυρίου ὡς Θεοτόκου ὑπὸ τῆς Γ' ἐν Ἐφέσω Οἰκουμενικῆς Συνόδου (431)—ἐπιστεύετο ὡς ἡ αὐθεντικὴ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ἱστορηθεῖσα (ζωγραφηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκά. Κατὰ τὰς παραδόσεις ἡ Ἀθηναία αὐτοκράτειρα τοῦ Βυζαντίου Εὐδοξία, σύζυγος Θεοδοσίου Β' (408—450), εἰς εὐσεβῆ ὁδοποιρίαν τῆς εἰς Παλαιστίνην εὔρε μεγάλην καὶ λαμπρὰν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ἀποδιδομένην εἰς τὸν

Εἰκ. 1.—Ψηφιδωτὴ εἰκὼν ἐπὶ τοῦ ΝΑ τοίχου τοῦ Καθολικοῦ τῆς Μονῆς Ὁσίου Λουκά παρὰ τὴν Λεβάνειαν τύπου Ὁδηγήτριας δεξιοκρατοῦσης (τῶν ἀρχῶν τοῦ 11ου αἰῶνος)

Λουκᾶν, ἣν καὶ ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὴν ἀδελφὴν τοῦ αὐτοκράτορος Πουλχερίαν, ἣτις ἴδρυσεν ἐν τῇ Βαπλευούτῃ—χάριν τῆς εἰκόνης—τὸν ναὸν τῶν ὁδηγῶν ἢ τῆς Θεοτόκου Ὁδηγήτριας (ἐξ ἧς προήλθε καὶ τὸ ὄνομα). Κατὰ τοὺς εἰκονομαχοὺς ἀγῶνας λέγεται, ὅτι διεσώθη ἡ εἰκὼν ἐντοχιθεῖσα εἰς τὴν Μοῆν τοῦ Παντοκράτορος (τὸ νῦν Ζεῖρεκ—Τζαμί) μετ' ἀκοιμήτου κανδήλας, ἀνευρέθη δὲ οὕτω μετὰ ἐξήκοντα ἔτη καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς ἐν τῶν κυριωτάτων παλλαδίων τοῦ Βυζαντίου περιγραφόμενον μετ' εὐλαβείας καὶ θαυμασμοῦ καὶ ὑπὸ δυτικῶν καὶ ῥώσων προσκυνητῶν διὰ τὰ τελούμενα θαύματα ὀλίγον ἀκόμη πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων-

σταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων (1453), ὁπότε καὶ ἐξαφανίζεται ἡ εἰκὼν προφανῶς καταστραφεῖσα ὑπὸ τῶν κατακτητῶν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δουλείας τοῦ Γένους τὴν θέσιν τῆς Ὁδηγητρίας ἐν τῇ ἑλληνικῇ χριστιανικῇ Ἀνατολῇ καταλαμβάνουν τρεῖς κυρίως εἰκόνες τοῦ αὐτοῦ τύπου ἀποδιδόμεναι καὶ παλαιότερον ἔτι εἰς τὸν Φεγγελιστὴν Λουκᾶν, αἱ τῶν Μονῶν: Μεγάλου Σπηλαίου (Σπηλαιώτισσα), τοῦ Κύρκου, ἐν Κύπρῳ (Κυρκιώτισσα) καὶ τοῦ Σουμελά Τραπεζοῦντος (Σουμειλιώτισσα). Καὶ αἱ τρεῖς εἰκόνες διασώζονται μέχρι σήμερον, ἀλλὰ δυσδιάκριτοι καὶ ἀμυνογρά, πλῆθος, ὅμως εἰκόνων τοῦ τύπου τῆς Ὁδηγητρίας εἰς μωσαϊκά, τοιχογραφίας, ἀνάγλυφα καὶ ἔργα μικροτεχνίας, αἵτινες φέρουσι καὶ ἕτερα ἐπίθετα ἀναλόγως τῶν ναῶν ἐν αἷς φυλάσσονται, τῶν κατόχων ἢ δωρητῶν κλπ. εἰς ναοὺς μοναστηρίων, Μουσεῖα καὶ ἰδιωτικὰς συλλογὰς.

Ἡ *Εἰκονογραφία καὶ τέχνη τῆς βυζαντινῆς Ὁδηγητρίας*. Αἱ εἰκόνες τῆς βυζαντινῆς Ὁδηγητρίας ἔχουσι συνήθως δύο τύπους ἢ μορφάς. Διακρίνομεν δηλονότι πρῶτον τὸν *μνημειώδη, λατρευτικὸν καὶ ἱερατικὸν τύπον*, καθ' ὃν ἡ Θεοτόκος καὶ ὁ Χριστὸς παρίστανται αὐστηρῶς κατ' ἐνώπιον (en face) μὲ τὴν κεφαλὴν εὐθυτενῆ καὶ τὸ βλέμμα ἐστραμμένον πρὸς τὸν θεατὴν καὶ δευτέρον τὸν πλειότερον *ἐκφράζοντα ἀνθρώπινα αἰσθήματα τύπον*, καθ' ὃν τὸ παιδίον στρέφει πρὸς τὴν μητέρα ὑψῶνον τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ

βλέμμα πρὸς αὐτήν, ἐν ᾧ ἡ Θεοτόκος κλίνει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν Χριστὸν μὲ τὸ βλέμμα ὅμως ἐστραμμένον πρὸς τὸν θεατὴν.

Πλὴν τῶν δύο τούτων τύπων διακρίνομεν καὶ σειρὰν εἰκόνων τῆς Ὁδηγητρίας ἐν αἷς διατηρεῖται ἢ αὐστηρῶς εὐθυτενῆς καὶ κατὰ μέτωπον στάσις τῆς Θεοτόκου τοῦ τύπου μὲ *ἐλαχίστην ὁμῶς στροφὴν τοῦ προσώπου καὶ μὲ τὸν Χριστὸν στρέφοντα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν Μητέρα τοῦ δευτέρου τύπου* (βλέπε τὰς παρατιθεμένας εἰκόνας τῆς Παμμακαρίστου, — φορητὸν μωσαϊκὸν τοῦ 11 αἰ. τῶν Πατριαρχείων Κων)-πόλεως νεωστὶ ἐκκαθαρισθὲν καὶ προσλαβὸν τὴν ἀρχικὴν του ὄψιν—καὶ τὸ μωσαϊκὸν ἐπὶ τοῦ ΝΑ. τοῖχου τοῦ καθολικοῦ τῆς Μ. Ὀσίου Λουκᾶ παρὰ τὴν Λεβιδεῖαν¹).

Εἰς πᾶσας σχεδὸν τὰς εἰκόνας τοῦ τύπου Ὁδηγητρίας (τὰς κυριωτέρως μόνον

Εἰκ. 2. Ψηφιδωτὴ φορητὴ εἰκὼν τῆς Παμμακαρίστου τοῦ Πατριαρχικοῦ ναοῦ Κων)πόλεως τύπου Ὁδηγητρίας ἀριστεροκρατούσης (τέλους 11ου αἰῶν.)

λεπτομερείας τῶν ὁποίων διεκρίναμεν ἀνωτέρω) ὁ

1. Διὰ τὸ παρὸν δημοσίευμα προεκρίθησαν δύο ψηφιδωταὶ εἰκόνες τοῦ ἀναμικτοῦ τύπου τῆς ἀριστεροκρατούσης καὶ δεξιοκρατούσης Ὁδηγητρίας ἐν τῷ Λευκάματι παρατιθενταὶ πάντες οἱ τύποι ἀνά τέσσαρες κατὰ τὰς ἐξῆς περιόδους τῆς βυζαντινῆς τέχνης: μία τῆς περὶ τὸν Ἰουστινιανὸν ἐποχῆς μία τῆς ἐποχῆς τῶν Μακεδόνων ἢ Κομνηνῶν (11ου ἢ 12ου αἰ.) μία τῆς ἐποχῆς τῶν Παλαιολόγων (14ου κυρίως αἰῶνος) καὶ μία τῆς μεταβυζαντινῆς ἐποχῆς (16ου ἢ 17ου αἰῶνος) ἵνα ἔχωσιν οἱ καλλιτέχναι πρὸ αὐτῶν τοὺς τύπους πασῶν τῶν ἐποχῶν τῆς βυζαντινῆς τέχνης καὶ δυνηθῶσι διὰ τῶν παρεχομένων εἰς τὰς εἰκό-

Χριστὸς ἐδλογοῖ διὰ τῆς δεξιᾶς καὶ τῆς ἀριστερᾶς κρατεῖ εἰλητόριον, ἡ δὲ Θεοτόκος ἔχει ὀλίγον ὑψωμένην τὴν δεξιάν ὡς ἐν δεήσει (ἐν τῇ δεξιοκρατούσῃ ὑψοῦται ἢ ἀριστερά). Ἡ στάσις αὕτη τῆς χειρὸς τῆς Θεοτόκου, τῆς ἀπλουμένης ὡς πρὸς ἀσπασμόν, τονίζει τὸν λατρευτικὸν χαρακτῆρα τῆς εἰκότος.

Γενικῶς ἐξετιζόμενος ὁ τύπος τῶν εἰκόνων τῆς βυζαντινῆς Ὀδηγητοῦ διακρίνεται διὰ τὴν ὄλην ἐμφάνισιν τῶν εἰκονιζομένων προσώπων εἰς τὰ ὅποια δὲν διαφάνεται ἡ ἀπήχησις τοῦ πραγματικοῦ, ἡ κίνησις τοῦ στιγμιαίου, ἡ προσωπικὴ ἐκφρασις, ἀλλ' ἡ μόνιμος ἀκίνησις τοῦ σχηματικοῦ καὶ ἱερατικοῦ.

Διὰ τῶν χαρακτῆρων τούτων τονίζεται τὸ τυπικόν, τὸ ἀντικειμενικόν, τὸ ἐπίσημον, διακεχυμένον εἰς τὸ κανονικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Θεοτόκου καὶ εἰς τὸ παιδικὸν πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀφαιρεῖται οἰονεὶ ὁ παλμὸς τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς, τῆς προσωπικῆς ἐκφράσεως καὶ προσδίδεται ἡ ἀφύρσις, ἡ γαλήνη καὶ τὸ μεγαλεῖον. Οὕτως εἰκονιζόμενα τὰ ἱερά ταῦτα πρόσωπα προσδέχονται τὴν λατρείαν καὶ τὰς δεήσεις τῶν ἀνθρώπων.

Γ. Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

νας γνωρισμάτων νὰ δημιουργήσῃ τὴν νεοελληνικὴν ἀγιογραφίαν βασιζομένην ἐπὶ τῶν παραδόσεων τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ΤΡΕΙΣ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΙ ΚΩΔΙΚΕΣ

Ρητορικαὶ Θεοφ. Κορυθαλέως καὶ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου. — Λόγοι διαφόρων Πατέρων. — Λόγοι καὶ ὁμιλίαι εἰς τὴν Μεγ. Τεσσαρακοστήν.

Πρὸ τινος ἐδώρησα εἰς τὸ σπουδαστῆριον τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τρεῖς κώδικας ἀγορασθέντας ὑπ' ἐμοῦ παρὰ τινος παλιολόλου.

Ὁ πρῶτος τούτων γεγραμμένος κατὰ τὸν 18 αἰῶνα καὶ ἐσταχωμένος διὰ βύρσης ἀποτελεῖται ἐκ σελίδων (0, 21×0, 16) ἐν ὧν 362 ἠριθμημένων διὰ δύο ἀριθμῆσεων 1—176 καὶ 1—186. Τὸ περιεχόμενον τοῦ κώδικος τούτου εἶναι τὸ ἀκόλουθον.

1 (σ. 1—158)¹ Ἄρχ. «Τὴν ἐμφυτον ἐπιθυμίαν καὶ ἔφρασιν, ἃς περὶ τοὺς λόγους καὶ τὰ μαθήματα φέρει πάντες ἔχουσιν ἀνθρώποι» καὶ τελειῖ «Τοσαῦτα μὲν ὡς ἐξ ἀσκέπτου τῆς διανοίας καὶ περὶ ῥητορικῆς ὡς ἐν ἐπιτομῆς εἶδει. Ἐξέσται δὲ τοῖς βουλομένοις ἐγγυμνασθῆναι καὶ εἰς τελειότεραν κατάληψιν τῶν τῆς ῥητορικῆς εἰδῶν καὶ τῶν ταύτης παρεπομένων καὶ ἄλλων ἐρμηνείας, τὰς κατὰ ῥητορικὴν, καὶ ἀναλέγεσθαι τὰ αὐτῷ δοκοῦντα χρήσιμα. Μηδεὶς οὖν τὴν ἐν τοῖς εἰρημένοις εὐτέλειαν διαβάλλοιτο· κατὰ γὰρ τὸ τοῦ καιροῦ στενόν, ὅλῳ τε φροντίδων περιελημμένον, ἐλέχθη ὅσα καὶ λέλεκται.

Δῶν δὲ ἡ τῶν ἀτελῶν τελειωτικὴ πασθενὴς Τριὰς τοῖς ἐπιμόνω ἐνδιατριβῶσι τούτοις τοῖς ἀτελεσί τῆς

1. Αἱ σελίδες 159—160 καὶ 170—176 ἄγραφοι. Ἀπὸ σελίδος 161—169 «Πίναξ τῆς ἐμπροσθεν βιβλίου κεφαλαιώδης κατὰ στοιχεῖον. Καὶ α' τὰ εἰς α'». Πρόκειται περὶ ἀλφαβητικοῦ πίνακος τῆς ῥητορικῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου.

κατὰ ῥητορικὴν τελειότητα ἐγκρατεῖς γενέσθαι.

Τέλος τῆς ῥητορικῆς τοῦ σοφωτάτου κυρίου Θεοφίλου τοῦ Κορυθαλέως»

2 (σ. 1—171)². Ἄρχ. «Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων

Σύνοψις τέχνης ῥητορικῆς κατὰ πεῖσιν καὶ ἀπόκρισιν» καὶ τελειῖ «Καὶ περὶ μὲν τῆς ῥητορικῆς ἀπάσης τοσαῦτά ἐστιν ἐν ἐπιτομῇ τῶν τὴν εὐφυΐαν κεκτημένων. ὑμῖν δὲ ἐστὶ τὴν ὀλιγοστένην ταύτην μάθησιν διὰ συνεχοῦς ἀσκήσεως ἀξῆσαι καὶ μεγίστην δεῖξαι τὴν ῥητορικὴν τελειότητα.

Τέλος τούτων τῶν δέλτων

Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ Ἀναστασίου πόνος τῷ συντελεστῇ τῶν καλῶν Θεῷ χάρις»

Κατὰ ταῦτα τὸ ἡμέτερον χειρόγραφον περιέχει δύο ῥητορικὰς, τὴν τοῦ Θεοφίλου Κορυθαλέως καὶ τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, ὧν ἡ τελευταία εἶναι ἀνέκδοτος. Ἡ ῥητορικὴ τοῦ Θεοφίλου Κορυθαλέως ἔχει πολλάκις ἐκδοθῆ τύποις, τὸ τύποις ὅμως ἐκδοθὲν κείμενον αὐτῆς οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸ κείμενον τοῦ ἡμετέρου χειρογράφου.

Ὁ δεύτερος τούτων γεγραμμένος κατὰ τὸν 17 αἰῶνα καὶ ἐσταχωμένος διὰ βύρσης ἀποτελεῖται ἐκ φύλλων (0, 21×0, 14) ἐν ὧν 341 ἠριθμημένων ὑπὸ τοῦ γράψαντος αὐτὸν ἐν τῇ ἄνω ὡς πρὸς τὰ δεξιὰ διὰ γραμμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου. Τῆς ἀριθμῆσεως ταύτης ἀριθμοὶ τινες, μάλιστα ἐν τέλει, ἐγένοντο ἐξίτηλοι ὑπὸ τῆς νοτίδος. Τὸ πρῶτον φύλλον τοῦ κώδικος, τὸ περιέχον τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου τοῦ Χρυσοστόμου, «εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν», ἐλλείπει. Ὁ κώδιξ οὗτος, ὅστις ἀνῆκε ποτε, ὡς δύναται τις νὰ συμπεράσῃ ἐκ τινος σημειώσεως ἐν τῷ τελευταίῳ αὐτοῦ φύλλῳ «τῆς κυρίας Χαζοβιότιδος ἐν Ἀμοργῷ» τῇ ἐν Ἀμοργῷ ἱερᾷ μονῇ τῆς Παναγίας τῆς Χαζοβιότιδος, περιέχει λόγους καὶ ἀποσπάσματα λόγων καὶ ἔργων τοῦ Χρυσοστόμου, Βασιλείου, Γρηγορίου Νύσσης, Ἀθανασίου, Ἐφραίμ Σύρου, Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου, Κασσιανοῦ, Στεφάνου τοῦ Θηβαίου καὶ ἄλλα τινὰ ἐν οἷς καὶ ἐκλογὰς ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Χρυσοστόμου, ἄστινας ἐξέδωκε ἐν τῷ ἱερῷ Συνδέσμῳ (1 Μαρτίου—15 Ἰουλίου 1912) καὶ ἔπειτα ἐν ἰδίῳ τεύχει φέροντι ἐπιγραφὴν «Ἰωάννου Χρυσοστόμου ἐκλογαὶ ἐξ ἀρχαίου χειρογράφου ἐκιδιδόμεναι» (ἐν Ἀθήναις 1912 σ. 46).

Ὁ τρίτος τούτων γεγραμμένος κατὰ τὸν 16 αἰῶνα καὶ ἐσταχωμένος διὰ βύρσης μετὰ ξυλίνων πινακίδων ἀποτελεῖται ἐκ φύλλων 170 (0, 22×0, 15). Ὁ κώδιξ οὗτος πρὸ τῆς σταχώσεως ἔφερεν ἀριθμῆσιν κατὰ φύλλα ἐν τῇ ἄνω ὡς πρὸς τὰ δεξιὰ, ἣτις ὅμως διὰ τῆς σταχώσεως ἀπεκόπη πολλαχοῦ. Ἐκ τῶν σωζομένων ἐνιαχοῦ ἀριθμῶν φαίνεται ὅτι ἡ ἀριθμῆσις αὕτη ἐγένετο ἀτάκτως οὕτως ὥστε ὁ σταχώσας τὸν κώδικα κατέταξε τὰ τετράδια συμφώνως πρὸς τὸ περιεχόμενον ἀσχετῶς τῆς ἀριθμῆσεως. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται τὸ ὅτι μετὰ τὸ φύλλον 36 εὔρηται τὸ φύλλον 203, ἀποτελοῦν συνέχειαν τοῦ 36 καὶ αἱ ἄλλαι πολλαὶ ἀνωμαλῖαι, αἱ παρατηρούμεναι ὡς πρὸς τὴν ἀρχαίαν ταύτην

2. Αἱ σελίδες 172—186 ἄγραφοι. Ἐν σελίδι 175 «Ναοῦμ Ἰωάννου Λαπανιτζιώτου».

ἀρίθμησιν. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο εἶναι ἀκέφαλον καὶ κολοβόν, ἔχουσι δ' ἐξ αὐτοῦ ἐνιαχοῦ καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἐκπέσει φύλλα. Τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ εἶναι τὸ ἀκόλουθον.

1. Τῆ β' τῆς α' ἑβδομάδος τῆς Τεσσαρακοστῆς. Λόγος διδασκαλικός. Δέσποτα εὐλόγησον.

2. Τῆ δ' τῆς α' ἑβδομάδος. Διδασκαλία ἐκ πολλῶν συγγραμμάτων. Δέσποτα εὐλόγησον.

3. Τῆ Παρασκευῆ τῆς α' ἑβδομάδος. Λόγος διδασκαλικός εἰς τὸν μέγαν Θεόδωρον τὸν Τύρωνα. Δέσποτα εὐλόγησον.

4. Κυριακῆ τῆς Ὁρθοδοξίας. Συνηγμένα διηγήματα ἐκ πολλῶν βιβλίων. Δέσποτα εὐλόγησον.

5. Τῆ β' τῆς β' ἑβδομάδος. Λόγος διδασκαλικός ἀπὸ πολλῶν βιβλίων. Δέσποτα εὐλόγησον.

6. Τῆ δ' τῆς β' ἑβδομάδος. Λόγος διδασκαλικός ἐκ πολλῶν βιβλίων. Δέσποτα εὐλόγησον.

7. Κυριακῆ β' τῶν νηστειῶν. Λόγος διδασκαλικός εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τῆς ἡμέρας. Εὐλόγησον Δέσποτα.

8. Τῆ δ' τῆς γ' ἑβδομάδος. Λόγος διδασκαλικός εἰς τὸν προφήτην Ἰερεμίαν, εἰς τὸ ρητὸν «νεώσατε ἑαυτοὺς νεώματα». Εὐλόγησον Δέσποτα.

9. Τῆ δ' τῆς τετάρτης ἑβδομάδος. Λόγος διδασκαλικός. Εὐλόγησον Δέσποτα.

10. Τῆ Παρασκευῆ τῆς δ' ἑβδομάδος. Διδασκαλία ἐκ τῶν ἁγίων Γραφῶν καὶ εἰς τὸν σὶ ψαλμόν. Δέσποτα εὐλόγησον.

11. Κυριακῆ δ' τῶν ἁγίων νηστειῶν. Διδασκαλία εἰς τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον τῆς ἡμέρας. Δέσποτα εὐλόγησον.

12. Τῆ β' τῆς ε' ἑβδομάδος. Διδασκαλία ἐκ τῶν Γραφῶν. Περὶ μετανοίας τῶν Νινευιτῶν. Δέσποτα εὐλόγησον.

13. Τῆ δ' τῆς ε' ἑβδομάδος. Λόγος διδασκαλικός εἰς τὸν μέγαν κανόνα. Δέσποτα εὐλόγησον.

14. Τῆ Παρασκευῆ τῆς ε' ἑβδομάδος. Λόγος διδασκαλικός εἰς τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, εἰς τὸν νομικόν, τὸν ἐμπροσθέντα εἰς τοὺς ληστὰς. Δέσποτα εὐλόγησον.

15. Κυριακῆ ε' τῶν ἁγίων νηστειῶν. Λόγος διδασκαλικός εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ Εὐαγγελίου, περὶ ταπεινώσεως καὶ μὴ ἐπάρεσως. Δέσποτα εὐλόγησον.

16. Τῆ β' τῆς στ' ἑβδομάδος. Λόγος διδασκαλικός περὶ μετανοίας καὶ εἰς τὸν προφήτην Δαβίδ. Δέσποτα εὐλόγησον.

17. Τῆ δ' τῆς στ' ἑβδομάδος. Λόγος διδασκαλικός περὶ μετανοίας.

18. Τὸ στ' τῆς ἑκτῆς ἑβδομάδος. Λόγος διδασκαλικός εἰς τὴν ἔγερσιν τοῦ Λαζάρου. Δέσποτα εὐλόγησον.

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ἐκτεθέντος πίνακος τῶν περιεχομένων τοῦ ἡμετέρου κώδικος δύναται τις νὰ εἰκάσῃ μετὰ πολλῆς τῆς πιθανότητος ὅτι οὗτος ἀρχικῶς περιελάμβανεν ἀνὰ τέσσαρας λόγους εἰς ἑκάστην ἑβδομάδα τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἤτοι εἰς τὴν Δευτέραν, Τετάρτην, Παρασκευὴν καὶ Κυριακὴν ἑκάστης ἑβδομάδος, οἱ δὲ νῦν ἐκ τούτων λείποντες ἔχουσιν ἐκπέσει τοῦ κειμένου.

Ὅμως, οἱ ἀγνώστου λάβωσιν ἰδέαν τινὰ τῶν ἐν τῷ ἡμέτερῳ χειρογράφῳ περιεχομένων λόγων ἐκδίδω

κατωτέρω τὸν πρῶτον τούτων.

«Τῆ β' τῆς α' ἑβδομάδος τῆς Τεσσαρακοστῆς

Λόγος διδασκαλικός.

Δέσποτα εὐλόγησον.

Ἐφθασε καιρὸς, ἡ τῶν πνευματικῶν ἀγῶνων ἀρχή, ἡ κατὰ τῶν δαιμόνων νίκη, ἡ πάνοπλος ἐγκράτεια, ἡ πανέροτος ἐσθρὴ καὶ παγκόσμιος χαρὰ κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν, τὴν λέγουσαν σαλπίζωμεν. φησὶν, ἐν νεκροῦς σάλπιγγι, ἐν εὐσήμερ ἡμέρα ἐσθρῆς τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Νηστεία παρεισήχθη ἡ χαρὰ τῶν ἀγγέλων, νηστεία παρεισήχθη ἡ χαρὰ τῶν μαρτύρων εὐφροσύνη καὶ καλλονή, τὸ τίμιον, ἡ χαρὰ τῶν ἁγίων, ἡ ἀρχὴ τῆς σωτηρίας, τῆς εὐσεβείας τὸ κεφάλαιον, τῶν παθῶν ἡ νέκρωσις, τῆς ἁμαρτίας ἡ ἀναίρεσις, τοῦ διαβόλου ἡ ἐπιτίμησις καὶ τῆς ἐκκλησίας ἡ εὐπρέπεια, τῶν ἀνδρῶν ἡ φρόνησις καὶ τῶν γυναικῶν ἡ σωφροσύνη, τῶν πτωχῶν ἡ παραμυθία καὶ τῶν ἀσθενούντων ἡ ἐπίσκεψις. Ἄλλ' ὃ ξυνωρίζ ἁγίος τῆς ἐκκλησίας, μὴ χυνωθῶμεν μηδὲ θρασυθῶμεν ἀκούοντες νηστείαν ἐλθοῦσαν, ἀλλ' ἔδρατοι γενόμεθα τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι, ὅτι ἡ σωματικὴ τράπεζα εὐφραίνει μὲν πρόσκαιρα καὶ κολάζει αἰῶνια, ἡ δὲ πνευματικὴ τράπεζα τῆς θείας διδασκαλίας τῶν θείων λογίων ὅσον εἰς κόρον λάβῃ τις, τοσοῦτον μᾶλλον ἐπιθυμεῖ, ὅτι ἀκόρεστος ἦν ἡ εὐφροσύνη τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο οὖν σπουδαῖοι γινόμεθα εἰς τὰ κερδῆ τῆς θείας νηστείας. Καὶ τί τὰ πολλά λέγειν ἡ τράπεζα ἡ σωματικὴ, ἐὰν λάβῃ τις περισσοτέρων βρωμάτων, τὴν κοιλίαν ἀλγεῖ καὶ τοῖς ἐντοσθίοις βλάβην κατεργάζεται, ἐπὶ δὲ τῆς πνευματικῆς τοῦναντίον, ὅσον ἀπλήστως κατατρύφῃσαι, δυνήσει καὶ βίον καθαρὸν ἐπιδειξάει καὶ πρᾶξιν θεάρεστον ἐπιτηδεῦσαι καὶ ὅσον αὐτῆς ἀπολαύσεις εἰς πόθον ἑαυτὸν ἐγείρει. Πάλιν εἰς τὴν σωματικὴν τράπεζαν, ἐὰν οἶνον μεταλάβῃ εἰς κόρον τις, καὶ τῶν ποδῶν τὸ βάδισμα λύει καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς τὰ μὴ πρέποντα βλέπει καὶ τῇ γλώττῃ τὰ μὴ δέοντα λαλεῖ καὶ τοῖς φίλοις καταγέλαστος γίνεται καὶ ὅτι ἐν οἴνῳ τὰς φρένας ἀπόλεσεν. Εἰς δὲ τὴν τῆς διδασκαλίας τράπεζαν καὶ τὴν τῆς νηστείας δίαιταν καὶ ἀρετὴν, ὅσα ἂν ἀκούσι τις καὶ ποιεῖ καὶ τοῖς φίλοις κεκοσμημένος ὀφθησεται καὶ πᾶσιν εὐπροσπῆς καὶ προσηνῆς ἀναδειχθῆ, ἀλλὰ καὶ ἐκ καρδίας λόγους ἀγαθοὺς ἐξερεῦξεται. Ἐφαγέ τις κρέα καὶ εἰς φθορὰν ἐχώρησεν. Ἐφαγέ τις νοήματα καὶ λόγους ἀγαθοὺς καὶ ἔμειναν ἀφθαρτα καὶ ἀκατάλυτα. Ἐφαγέ τις κρέα καὶ ἠρεῖξαιτο πολλὴν δυσωδίαν, ἔφαγέ τις νοήματα εὐωδίας πνευματικῆς καὶ ἠρεῖξαιτο πολλὴν ἀρετὴν κατὰ τὸν προφήτην Δαβίδ, τὸν λέγοντα ἔξευρέξατο ἡ καρδιά μου λόγον ἀγαθόν. Εἶδες διαφορὰν τραπέζης, πόσον ἐστὶν ἡ διαφορὰ τῆς σωματικῆς πρὸς τὴν πνευματικὴν; Καὶ τίς νηστείαν ἐνήστευσε καὶ οὐκ ἐδοξάσθη παρὰ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων; Τίς ταύτην κτησάμενος οὐκ ἐμεγαλύνθη; Θέλεις ἰδεῖν τοὺς φυλάξαντας ταύτην, τὴν θείαν νηστείαν καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ πῶς αὐτοὺς ἐτίμησε καὶ ἐδόξασεν; Ἀκουσον τῆς Γραφῆς; Μωυσῆς ἐκεῖνος ὁ δίκαιος καὶ μέγας προφήτης νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα θεόπτης ἠξιώθη γενέσθαι καὶ τὸν νόμον ἐδέξατο ἐκ χειρὸς τοῦ

Κυρίου. Νηστειαν ὁ προφήτης Ἡλιοῦ καρπωσάμενος δι' ἄρματος πυρίνου εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνήχθη καὶ πάλιν τοὺς οὐρανούς ἀπέκλεισε. Νηστειαν ἐν τῷ λάκκῳ ὁ προφήτης Δανιὴλ κτησάμενος τοὺς λέοντας ἐφίμωσε. Νηστειαν οἱ τρεῖς παῖδες ἐνήστευσαν καὶ τὴν ἐκκαεῖσαν κάμινον ἑπταπλασίως ἔσβεσαν καὶ τὸ πῦρ ἐποίησαν ὡς πνεῦμα ὁρόσον διασολίζον. Νηστειαν ἀσπασάμενος Ἰωάννης ὁ Πρώτοδρομος μείζων ἐν προφήταις ἀνηγορεύθη καὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν Ἰουδαίᾳ βαπτίσαι κατηξιώθη. Καὶ τί λέγω προφήτας καὶ δικαίους. Νηστειαν αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ποιήσας τὸν ἐχθρὸν κατέβαλε καὶ ἡμᾶς γενέσθαι μιμητὰς αὐτοῦ κατηξίωσε καὶ αὐτὴν τὴν ἀγίαν τεσσαραωστὴν ἐνήστευσε καὶ ἀνέδειξε. Θέλεις ἰδεῖν καὶ τοὺς μὴ φυλάξαντας τὴν νηστειαν καὶ μὴ νηστεύσαντας τί πέπονθαν; Νηστειαν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος Ἀδὰμ μὴ φυλάξας ἐξόριστος γέγονε τοῦ Παραδείσου καὶ ὁ Κύριος κατηράσατο αὐτοῦ. Καὶ ἀκουσον τὰς ε' αὐτοῦ τιμωρίας. Τὸ α' ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου. Τὸ β' ἐν λίπαις φαγεῖ αὐτὴν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου. Τὸ γ' ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἡ γῆ ἀνατελεῖ σοι καὶ φαγεῖ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ. Τὸ δ' ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου σου φαγεῖ τὸν ἄρτον σου, ἕως τοῦ ἐπιστρέψαι σε εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθης. Τὸ ε' ὅτι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελευθεῖ. Πέντε εἶναι ἡ κατάρα τοῦ Ἀδὰμ καὶ τὰ σφάλματα αὐτοῦ· α' ὅτι ἠθέτησε τοῦ Θεοῦ τὴν ἐντολὴν β' ὅτι ἐκενοδόχησε γ' ὅτι ἐπλεονέκτησε δ' ὅτι κακῶς ἀπεκρίθη ε' ὅτι ἐγαστριμαργησε. Διὰ ταῦτα γοῦν τὰ ε' σφάλματα τοῦ Ἀδὰμ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς πέντε πληγὰς ἐπληρώθη, μίαν εἰς τὴν ἄχραντον αὐτοῦ πλευρὰν ἐπάνω εἰς τὸν στήθερόν, δύο εἰς τὰς ἀγίας καὶ ἀμόμους χεῖρας καὶ δύο εἰς τοὺς ἀγίους καὶ παναχαράντους πόδας. Αὐταὶ αἱ πέντε πληγαὶ ἰατρεύσαν τὰς ε' πληγὰς τοῦ πρωτοπλάστου Ἀδὰμ. Καὶ πάλιν νηστειαν μὴ φυλάξαντες οἱ ἐπὶ τοῦ Νῶε ἄνθρωποι θεϊκῆς ἀγανακτήσεως ἐν πείρᾳ γεγόνασιν καὶ καταλυσμοῦ παγκόσμιον δίκην ὑπέστησαν καὶ ἐκόλασε καὶ ἠφάνισεν αὐτοὺς ὁ Θεός. Νηστειαν πάλιν πρὸς ὀλίγον ὁ δίκαιος Νῶε μὴ φυλάξας θοῖσμβος καὶ γυμνὸς τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ προσήκετο. Καὶ πῶς, ἀκουσον. Φησὶ γὰρ καὶ ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα καὶ ἔπιεν ἐκ τοῦ οἴνου καὶ ἐμεθύσθη καὶ ἐγυμνώθη ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. Βλέπεις πῶς ἡ μέθη αὐτὸν ἐγύμνωσε; Νηστειαν ὁ Ἡσαῦ, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰσαάκ, μὴ φυλάξας τῶν πρωτοτοκείων τὴν τιμὴν ἀπώλεσε καὶ τῆς πατρικῆς εὐχῆς ἀλλότριος καὶ ξένος γέγονε. Καὶ πῶς, ἀκουσον. Καθεζόμενοι οἱ δύο ἀδελφοὶ καὶ ἐσθιόντες, ὁ Ἡσαῦ καὶ ὁ Ἰακώβ, τρώγοντες φακὴν, ἔφαγεν ὁ Ἡσαῦ τὴν φακὴν αὐτοῦ, ὁ δὲ Ἰακώβ νηστὶς ὦν οὐκ ἦσθη. Λέγει δὲ ὁ Ἡσαῦ· δός τὴν φακὴν σου. Καὶ λέγει ὁ Ἰακώβ· δός μοι καὶ ἐσὺ τὰ πρωτοτόκιά σου καὶ τὸν θρόνον σου καὶ λάβε τὴν φακὴν μου. Καὶ ἐπούλησεν ὁ ἄθλιος τὴν τιμὴν του καὶ τὰ πρωτοτόκιά του διὰ ἓνα σκουτέλιον φακῆν. Βλέπεις πού τὸν ἐκατάτησεν ἡ λαίμαργία. Νηστειαν μὴ τιμήσαντες οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τῆς ἐπουρανίου τροφῆς καὶ τῆς θεϊκῆς ἐξέπεσον χάριτος. Ἔμυθες οἶα σιληρὰ τοῖς μὴ τιμήσαι τὴν νηστειαν συνέβησαν καὶ πόσων

ἐπαίνων καὶ τιμῆς ἄξιοί εἰσιν οἱ φυλάξαντες αὐτὴν καὶ οἶασι δόξης παρὰ τοῦ Θεοῦ ἔλαβον καὶ ἐπέτυχον. Καὶ τίς κτησάμενος ταύτην πειρασμούς οὐκ ἐνίκησε, τίς ἀκούσας ταύτης οὐκ ἐμακαρίσθη παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις καὶ τίς τούτων ποθήσας οὐκ ἐκάλυψε καὶ ἠφάνισε πλῆθος ἁμαρτημάτων καὶ τίς πάλιν παρακούσας ταύτης οὐκ ἐπήγαγε κατ' αὐτοῦ πολλὴν τοῦ Κυρίου τὴν ἀγανάκτησιν; Οὐχὶ ὁ βασιλεὺς Ἀχαάβ ταύτης ἀκούσας καὶ πλησάμενος ταύτης θεηλάτου ὀργῆς ἐρρύσθη; Καὶ ἐπεμψεν ὁ Θεὸς τὸν Ἡλίαν, τὸν προφήτην, εἰπεῖν τῷ βασιλεῖ Ἀχαάβ· ἐπειδὴ ἐφύγευσας καὶ ἐκληρονόμησας τὸν ἀμπελῶνα τοῦ Ναβουθαὶ κύνες πολλοὶ λείξουσι τὸ αἷμά σου ἐν τῷ ἀμπελῶνι καὶ αἱ πόρται λούσονται τὸ αἷμά σου καὶ τὰ ὄρνεα καὶ τὰ θηρία διασπαραξάνουσι τὰ μέλη σου. Οὐχὶ καὶ αὐτὸς ἐλυτρώθη διὰ τῆς μετανοίας καὶ τῆς νηστείας καὶ τοῖς θηρίοις δοθεὶς ἐλυτρώθη διὰ νηστείας; Οὐχὶ ταύτην οἱ Νινευῖται φυλάξαντες μετὰ κλαυθμοῦ καὶ μετανοίας οὐ μόνον οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ τὰ κτήνη, τῆς τριημέρου ἀπολείας ἠρπάγησαν, καὶ τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ τὸ ὄμμα ἀνεσόγητον ἐφάνη; Οὐχὶ ὁ βασιλεὺς Ἐζεκίας ταύτην ἀσπασάμενος ἐκ τοῦ θανάτου ἐρρύσθη; Καὶ οὐ μόνον ἐρρύσθη, ἀλλὰ καὶ προσέθετο Κύριος ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ ἄλλους δεκαπέντε χρόνους; Οὐχὶ οἱ προφῆται ταύτην τηρήσαντες θεωριῶν καὶ ὀπτασιῶν Θεοῦ παντοκράτορος συμμετοχοὶ γέγοναν καὶ τὰ μέλλοντα ὡς ἐνεστῶτα προέλεγον καὶ ἐθέσπιζον; Οὐχὶ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι ταύτην καθοπλισάμενοι πανταχοῦ τὸν κύκλον τῆς γῆς διέδραμον; Οὐχὶ μάρτυρες ταύτην ἀγαπήσαντες ναοὺς καὶ βαμοὺς καὶ κνίσας τῶν δαιμόνων κατέβαλον καὶ τὸν θυμὸν τῶν τυράννων εἰς οὐδὲν ἐλογίσαντο; Οὐχὶ οἱ ὅσιοι καὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες ταύτην ποθήσαντες κατέλειπον καὶ τὸν κόσμον καὶ τὰ τοῦ κόσμου πάντα καὶ ἐν ἐρήμοις καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὄραις τῆς γῆς οἰκήσαντες καὶ αὐτοπροσώπως τὸν διάβολον κατέβαλον; Ταύτην καὶ ἡμεῖς φυλάξωμεν, ἀδελφοί. Ταύτην καὶ ἡμεῖς ποθήσωμεν, ὅτι τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν τὸ ἱατρειὸν ἐστὶ καὶ τῶν λογισμῶν καὶ τῶν ἐνθυμήσεων τῶν πονηρῶν ἐστὶν ἡ εἰρήνη. Ἡ ἀναίρεσις τῆς ἁμαρτίας καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν ἢ νέκρωσις αὕτη ἐστίν, ὅτι ἡ ἀληθὴς νηστεία τῶν ἁμαρτιῶν ἐστὶν ἀναίρεσις. Καὶ τί λέγω νηστειαν; Οὐχὶ βρωμάτων ἀποχὴν μόνον ποιήσωμεν, ἀλλὰ παντὸς πάθους, ψεύδους καὶ ἐπιπορίας καὶ βλασφημίας καὶ καταλαλιᾶς καὶ πάσαν ἁμαρτίαν, ἣν μισεῖ ὁ Θεὸς καὶ τοιαύτην νηστειαν νηστεύσωμεν, οἶαν θέλει ὁ Κύριος, τὴν διδάσκουσαν ἡμᾶς ἡ προφητικὴ φωνὴ Ἰωὴλ ἢ λέγουσα τάδε λέγει Κύριος, ἐπιστρέφητε πρὸς με ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ἡμῶν, ἐν νηστείᾳ καὶ ἐν κοπετῷ καὶ ἐν κλαυθμῷ καὶ διασρόξαστε τὰς καρδίας ἡμῶν μὴ τὰ ἱμάτια ὑμῶν καὶ ἐπιστρέφητε πρὸς Κύριον, τὸν Θεὸν ἡμῶν, ὅτι ἐλεῆμιον καὶ οἰκτιρῶν ἐστὶ, μακροθύμος καὶ πολυέλεος καὶ μετανοῶν ἐπὶ κακίαις ἀνθρώπων. Τίς οἶδεν εἰ ἐπιστρέψει καὶ μετανοήσει καὶ λήψεται ὀπίσω αὐτοῦ εὐλογία. Ἀγιάσατε νηστειαν, κηρύξατε ἐλεημοσύνην, αγιάσατε ἐκκλησίαν. Ἴδετε ἀληθῆ νηστειαν, οἶαν θεραπεύεται ὁ Κύριος καὶ οἶαν νηστειαν ἡμῖν διδάσκει.

Ταύτην ποθήσωμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ταύτην ἀγιάσωμεν καὶ τιμήσωμεν, ἵνα καὶ ἡμᾶς ὁ Κύριος ἀγιάσῃ καὶ ἐλεήσῃ καὶ σώσῃ, ἧς Κύριος ὁ Θεός, ὁ φιλόανθρωπος καὶ ἐλεήμων, ἀξιῶσιν ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν τῆς τοιαύτης νηστείας τῇ αὐτοῦ χάριτι καὶ φιλανθρωπία ἐν μετατανοία καθαρᾷ καὶ ἐξομολογήσει προσκυνῆσαι αὐτοῦ τὰ πάθη καὶ τὴν ἐνδοξον ἀνάστασιν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν».

Κ. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ

Η ΘΕΙΑ ΠΡΟΝΟΙΑ

[3]

2. Ἡ πραγματικὴ σπουδαιότης τοῦ ἀνθρώπου.

Τὰ προηγούμενα ὅμως δὲν εἶνε τὸ ἕλον πὸν δύναται νὰ λεχθῇ περὶ τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἡ ἐπιστήμη ἐδίδαξεν ἐπ' ἴσης πολλὰ περὶ αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς μακρᾶς ἀναπτύξεώς του, τὰ ὅποια ἐνισχύουν πολὺ τὸ ἐπιχειρημα περὶ τοῦ ὅτι ὁ Θεὸς πράγματι μεριμνᾷ περὶ αὐτοῦ. Διότι σήμερον γνωρίζομεν ὅτι ἡ γῆ μας ὑπῆρξε πρὸ χιλιᾶδων ἑκατονταετηρίδων, βαθμηδὸν ἐξελίσσοισα ὅλον ἐν ἀνωτέρας μορφᾶς ζωῆς, πάσας κορυφουμένας εἰς τὸν ἀνθρώπον, ὅστις εἶνε ὁ κληρονόμος πασῶν τῶν γενεῶν καὶ παντὸς ὅ,τι εἶνε χρήσιμον καὶ ἄριστον ἐν ὅλῃ τῇ μακρᾷ σειρᾷ τῶν προγόνων του.

Τὸ δὲ λίαν σπουδαῖον εἶνε ὅτι ἡ ὁργανικὴ ἐξέλιξις φαίνεται ὅτι ὑπεκρεώθη νὰ σταματήσῃ εἰς αὐτόν, διότι ὁ ἀνθρώπος δὲν εἶνε ἀπλῶς εἷς κρίκος εἰς μίαν σειρὰν ἄγροισαν εἰς τὴν τελειότερα ὄντα, ἀλλ' εἶνε αὐτὸς τὸ τέλος τῆς σειρᾶς. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητι οὐδέποτε θὰ ὑπάρξῃ ἀνώτερον αὐτοῦ ὄν ἐπὶ τῆς γῆς, διότι τὰ μέχρις αὐτοῦ ὠθήσαντα τὴν ἐξέλιξιν αἷτια δὲν εἴμποροῦν νὰ προχωρήσουν περαιτέρω. Ὅταν π.χ. ὁ ἀνθρώπος ἀπέκτησε τὴν ὀρθίαν στάσιν, αὕτη ἔθεσε τέρμα εἰς οἰανδήποτε σχετικὴν ἀπόπειραν. Ὅταν κατώρθωσε νὰ κατασκευάσῃ καὶ νὰ φέρῃ ἐνδύματα, ἐτέθη τέρμα εἰς τὴν προσπάθειαν τοῦ νὰ γείνη τὸ γυμνὸν σῶμα ἀδρότερον καὶ ἰσχυρότερον. Ὅταν ἐφθιάσμεν εἰς τὸ σημεῖον νὰ χρησιμοποιώμεν ὄπλα καὶ νὰ ἐφευρίσκωμεν μηχανάς, ἡ ἀπλή φυσικὴ ρώμη δὲν ἦτο πλέον οὐσιώδης καὶ ἔπαυσε νὰ αὐξάνεται.

Ἐνὶ λόγῳ, ὅταν ἡ ἐξέλιξις ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ τροπὴν *διανοητικὴν*, ἐτέθη τέρμα εἰς πᾶσαν τοῦ σώματος ἀνάπτυξιν. Ἐντεῦθεν δὲν ἔμελλε νὰ συνεχισθῇ ἐξέλιξις πρὸς ἀνώτερόν τι ὄν, ἀλλὰ μάλλον ἠκολούθησε *βαθμιαία* τελειοποίησις τοῦ ἐνὸς τούτου ὄντος, τοῦ *ἀριστοτελεσμένου* τῆς φύσεως διὰ *διανοητικῆς* καὶ *ἠθικῆς*, καὶ οὐχὶ διὰ *φυσικῆς*, ἀσκήσεως. Ὅστις ὁ ἀνθρώπος εἶνε οὐ μόνον τὸ ὑψιστον ὄν ὅπερ ποτὲ ἀνεπιτύχθη ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης, ἀλλὰ καί, ἐφ' ὅσον δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν, τὸ ὑψιστον ὄν ὅπερ ποτὲ θὰ ἐξελιχθῇ. Κατὰ ταῦτα, ἡ ὅλη εὐρεῖα προοπτικὴ τῆς ἐξελίξεως, ἀσίλληπτος ἐξ ἴσου κατὰ τὸ μέγεθος, τὴν διάρκειαν καὶ τὴν σύνθεσιν, ἐμφανίζεται ὡς σχέδιον ἐνιαῖον μὲ τὸν ἀνθρώπον, κατὰ τὸ φαινόμενον, εἰς τὸ τέρμα τῆς. Λαμβανόμενον δ' ὑπ' ὕψιν ὅτι τὰ πάντα ἐσχεδιάσθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, πάντως ὁ ἀνθρώπος ὑπῆρξε τὸ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρχῆς

προεγνωσμένον καὶ σκόπιμον τέλος : ἡ πρώτη, ἀλλὰ καὶ ἡ τελευταία σκέψις ἐν τῇ δημιουργίᾳ.

Ἡ περὶ τοῦ ἀνθρώπου λοιπὸν αὕτη ἀντίληψις ὡς σκοποῦ πρὸς τὸν ὅποιον ἡ φύσις διαρκῶς ἔτεινε καί, ἐπομένως, ὡς τοῦ κυρίου ἀντικειμένου, ὅπερ ὁ δημιουργὸς τῆς Φύσεως Θεὸς εἶχε πάντοτε ἐν νῷ, φαίνεται πολλαπλασιάζουσα τὴν σπουδαιότητα αὐτοῦ, ἀποδεικνύει δὲ συμπερασματικῶς ὅτι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὁ ἀνθρώπος πρόπει νὰ εἶνε κατὰ πλεόν παρὰ ἀσήμαντος. Ἡ γῆ, πράγματι, ὁμοιάζει πρὸς σκηνήν. ἐπὶ τῆς ὁποίας παίζεται τὸ δράμα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς· ὅσῳ δὲ περισσότερον ὁ Θεὸς προητοίμαζε καὶ ἐτελειοποιεῖ τὴν σκηνήν, τόσῳ μεγαλείτερον θὰ πρέπη νὰ ἦνε τὸ ἐνδιαφέρον Του διὰ τὸ δράμα.

Δὲν εἶνε δὲ δύσκολον νὰ εὐρεθῇ ὁ λόγος τοῦ πράγματος. Διότι ὁ ἀνθρώπος, ὡς γνωρίζομεν, ἔχει νοῦν, ὅπως καὶ σῶμα· καίτοι δὲ αἱ ἀνακαλύψεις τῆς ἐπιστήμης ἐμείωσαν ἀπὸ τινων ἐπόψεων τὴν σπουδαιότητα τοῦ σώματός του ἐμφανίζουσαι αὐτὸ ὡς προελθὸν κατ' ἐξέλιξιν ἐξ ἄλλων ζώων, ἠύξησαν συγχρόνως τὴν σπουδαιότητα τοῦ νοῦ, διότι ὁ νοῦς ἀκριβῶς εἶνε ὁ ποιήσας τὰς ἀνακαλύψεις, πᾶσα δὲ νέα ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου γενομένη ἀνακάλυψις ἐξυψώνει μόνον αὐτὸν ἔτι περισσότερον. Πράγματι δέ, νοῦς ὅστις δύναται νὰ ἀνακαλύπτῃ τὰς κινήσεις καὶ τὰς ἀποστάσεις τῶν ἀστέρων καὶ τὰ ἐξ ὧν οὗτοι ἀποτελοῦνται στοιχεῖα, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ νοηθῇ ὡς ἀσήμαντος. Ἐν τῇ πραγματικότητι, ἀπὸ μᾶς ἐπόψεως ὁ ἀνθρώπος εἶνε μεγαλείτερος παντὸς ἀστέρος : ὅτι εἰ ὡ αὐτὸς εἴμπορεῖ νὰ σκέπτεται περὶ αὐτῶν, οἱ ἀστέρες δὲν δύναται νὰ διαλογίζωνται περὶ αὐτοῦ.

Ἐπὶ τούτοις, ὁ ἀνθρώπος ἔχει ὄχι μόνον νοῦν, ἀλλὰ καὶ πνεῦμα ἢ ἐλευθέραν βούλησιν, ἱκανὴν νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν. Καὶ αὕτη δ' ἡ ἱκανότης του νὰ πράττῃ τὸ κακόν, καίτοι εἶνε λυπηρὰ ἀπὸ ἄλλων ἐπόψεων, ἀποτελεῖ ἐν ἰσχυρὸν τεκμήριον τοῦ μεγαλείου του, διότι μόνον ἐν μέγα ὄν δύναται νὰ πράττῃ κατ' ἐναντίωσιν πρὸς τὴν βούλησιν τοῦ Παντοδυνάμου. Ἀφοῦ δὲ ἡ ἱκανότης τοῦ κακῶς πράττειν ἀποδεικνύει τὸ μεγαλεῖόν του, πολὺ μεγαλείτερος ἀποδεικνύεται ὁ ἀνθρώπος διὰ τῆς ἱκανότητος τοῦ πράττειν τὸ ἀγαθόν. Πράγματι, ἡ ἠθικὴ τελειότης ἢ τὸ πάντοτε πράττειν τὸ ἀγαθόν, παρὰ τὸ δυνατὸν τοῦ πράττειν τὸ κακόν, εἶνε ὅ,τι εὐγενέστατον κέκτηται τὸ ὅλον σῶμα· εἶνε τόσῳ ἀνώτερον τοῦ διανοητικοῦ μεγαλείου, ὅσῳ τοῦτο ὑπερέχει τῆς γυμνῆς φυσικῆς ἰσχύος.

Ἐὰν δ' ἡμεῖς δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ἀντιληφθῶμεν τοῦτο καλῶς, ὁ Θεὸς ὅμως δύναται. Αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶνε Πνεῦμα, ἐνώπιόν του λοιπὸν ἀνθρώπος κεκτημένος νοῦν καὶ πνεῦμα καί, ἐπομένως, δημιουργημένος ἀπὸ τινος ἐπόψεως κατ' εἰκόνα Του καὶ ἱκανὸς ν' ἀναπτύξῃ τὴν ἠθικὴν του τελειότητα ἠμπορεῖ νὰ ἔχη ἀξίαν περισσοτέραν, ὡς ὁμοίωτος μὲ Αὐτόν, παρὰ ἐν σύμπαν ἐκ νεκρᾶς ἀποτελούμενον ὄντος. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον—διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν γνωστότατον παράδειγμα—εἰς βασιλεὺς θὰ ἐκτιμήσῃ τὸ τέκνον του περισσότερον παρὰ τὰ ἀνάκτορά του,

διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι τὸ τέκνον τοῦ τῷ ὁμοιάζει περισσότερον. Οὕτω τὰ πρόσωπα πάντοτε ἔχουν ἀξίαν περισσότεραν παρὰ τὰ πράγματα, καὶ μάλιστα ἀσυγκρίτως περισσότεραν, διότι οὐδὲν κοινὸν ἔχουν κατὰ τὸ ὁποῖον νὰ συγκριθοῦν ἀναμεταξύ των. Δὲν δυνάμεθα νὰ παραβάσωμεν ἓνα ἀστρονόμον πρὸς τὰ τηλεσκοπία του, ἢ νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ γεωλόγος ἰσοφασίζει πρὸς τόσα ἀπολιθώματα, ἢ ὁ κτίστης πρὸς τόσον πλίνθον. Κατ' ἀκολουθίαν, τί θὰ ἐλέγομεν περὶ τῶν ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων ποὺ μέχρι τοῦδε ἔζησαν καὶ σήμερον ζοῦν ἐπὶ τῆς γῆς; Ἀσφαλῶς ἢ εὐημερία των ἔπ' οὐδενὸς εἶνε δυνατόν νὰ λογισθῇ ὡς ἀσημαντος, πολὺ δ' ὀλιγώτερον ἔπὸ τοῦ Δημιουργοῦ των.

Συντόμως εἰπεῖν, καὶ ἐδῶ, ὡς καὶ πανταχοῦ, ἢ ποιότης εἶνε ἡ ὁποία ὑπολογίζεται καὶ ὄχι ἡ ποσότης. Ὅπως δὲ ἐν μικρὸν κόσμημα, π. χ. εἰς ἀδάμα, ἔχει ἀξίαν περισσότεραν ἐνὸς τόνου ἀνθρώπου, τοιουτοτρόπως οἱ ἄνθρωποι ποὺ πράττουν τὸ ἀγαθόν, μολονότι εἰμποροῦν νὰ πράξουν τὸ κακόν, δύνανται νὰ ὁμοιάζουν πρὸς τὰ κοσμήματα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἔχουν ἀξίαν περισσότεραν ἂπὸ ὅλον ὄμοῦ τὸν ὑπόλοιπον κόσμον.

3. Οἱ ὑποτιθέμενοι κάτοικοι τῶν λοιπῶν πλανητῶν.

Τί δυνάμεθα ὅμως νὰ εἴπωμεν περὶ τῶν λοιπῶν πλανητῶν; Δὲν κατοικοῦνται τινες ἐξ αὐτῶν, τοῦτο δὲ δὲν ἐξασθενεῖσι σπουδαίως τὸ ἐπιχείρημα καὶ δὲν δεικνύει ὅτι ὁ Θεὸς δὲν δύναται νὰ ἐπιδεικνύῃ εἰδικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἢ δι' ἄλλα ὄντα ἐπὶ ταύτης τῆς γῆς;

Πράγματι, δὲν ὑπάρχει λόγος ὅπως ὁ Θεὸς εἰδικῶς μεριμνᾷ περὶ τῶν ὄντων τοῦ πλανήτου τούτου περισσότερον παρὰ περὶ ὁμοίων ὄντων ἐπὶ ἄλλων πλανητῶν, ἐὰν τοιαῦτα ὑπάρχουν· τοῦτο ὅμως εἶνε πολὺ ἀμφίβολον. Διότι ἢ νεωτέρα ἐπιστήμη ἀπέδειξεν ὅτι ὄχι μόνον ἡ αὐτὴ ἔλλα ὑπάρχει καὶ εἰς τοὺς ἄλλους πλανήτας—ὅπως καὶ εἰς τοὺς ἀστέρας—ὅποια καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ οἱ φυσικοὶ νόμοι, ὡς ἡ βαρῦτης, τὸ φῶς καὶ ἡ θερμότης, εἶνε οἱ αὐτοὶ ἐν ὅλῳ τῷ σύμπαντι. Τοῦτο δὲ καθιστᾷ πιθανόν ὅτι καὶ οἱ νόμοι τῆς ζωῆς εἶνε οἱ ἴδιοι, οὕτως ὥστε, ἐὰν ὑπάρχουν ζῶντα ὄντα ἐπὶ τῶν ἄλλων πλανητῶν, θὰ πρέπη νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ταῦτα εἶνε κατὰ τι ὁμοια πρὸς τὰ ἐνταῦθα καὶ ὅτι ἐξειλίχθησαν καθ' ὁμοίον τινα τρόπον. Πρὸς τοῦτο μέγας ἀριθμὸς ἐννοικίων περιείσατο, οἷον μετρία θερμότης, ἀνάλογος ἀτμόσφαιρα, ἐπαρκὲς ὕδωρ κτ. ὅλα θὰ πρέπη νὰ ὑπάρχουν καὶ ἐπὶ ἄλλου τινὸς πλανήτου οὐ μόνον σήμερον, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλας τὰς μακρὰς περιόδους αἱ ὁποῖαι—ἀναλόγως πρὸς τὰ ἐπὶ τῆς γῆς γενόμενα—φαινόνται ἀναγκαίαι διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀνωτέρων μορφῶν τῆς ζωῆς· τοῦτο δὲ βεβαίως φαίνεται ἀπίθανον.

Ἐξ ἄλλου δύσκολον νὰ πιστευθῇ ὅτι ὁ Θεὸς θὰ ἐδημιουργεῖ ἀπειρον ἀριθμὸν ἡλίων ἢ ἀστέρων, πολλοὶ ἐκ τῶν ὁμοίων ἔχουν πιθανῶς περὶ ἑαυτοὺς πλανήτας, ἐὰν εἰς μόνον ἐξ ὅλης αὐτῆς τῆς πληθύος ἦτο προωρισμένος νὰ κατοικηθῇ ὑπὸ προσωπικῶν ὄν-

των. Ὅσον ὅμως παράδοξον καὶ ἂν τοῦτο φαίνεται εἰς ἡμᾶς, συμφωνεῖ ἐν τούτοις μὲ τὰς μεθόδους ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ Θεὸς εἰς τὴν φύσιν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὅ,τι φαίνεται ὡς περιττὴ σπατάλη ἀποτελεῖ μολαταῦτα τὸν γενικὸν κανόνα. Πολλὰ π. χ. φυτὰ καὶ ζῶα γεννοῦν σπέρματα καὶ νεογνὰ ἀπείρως περισσότερα τῶν ὅσα δύνανται νὰ ὀριμασθῶν καὶ ἀνδρωθῶν. Πλὴν τούτου, ἢ ἐνταῦθα ζωὴ δυνατὸν νὰ μὴ εἶνε ἢ ὅλη ζωὴ; ὁ Θεὸς δυνατὸν νὰ προώρῃσε τοὺς ἀνθρώπους διὰ ζωὴν αἰώνιαν.—ὡς θὰ ἴδωμεν. Δυνατὸν δὲ νὰ ἐποίησε τὸ σύμπαν τόσον εὐρί, ὡς γνωρίζω ὅτι ἡ αἰωνιότης εἶνε τόσον μακρὰ, Ἐκεῖνος δὲ ἤθελε νὰ παρυσκεύασθαι εὐροῖαν προοπτικὴν διὰ τὰς ἀτελευτήτους ἀπολαύσεις καὶ δράσεις ἀπείρων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων. Ὡστε τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ ἀνυπέβλητον δυσχέρειαν. Τὸ ζήτημα, ἐν τούτοις, εἰμπορεῖ ἄριστα νὰ μετρηθῶνται, διότι καὶ ἂν ἔτι ἄλλοι πλανῆται κατοικοῦνται, τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ λόγον νὰ μὴ μεριμνᾷ περὶ τῶν κατοίκων των ὁ Θεός—καὶ μάλιστα νὰ μεριμνᾷ πολὺ—καθ' οἷον τρόπον καὶ περὶ ἡμῶν, ἔφ' ὅσον πᾶσαι Αὐτοῦ αἱ ἰκανότητες εἶνε ἀπεριόριστοι, καὶ τὸ ἐλάχιστον δὲ μόνον τῆς ἀπειρότητας δυνατὸν νὰ εἶνε μεγίστης ἐκτάσεως. (W.T.)

ΣΧΟΛΙΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑΙ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΜΑΘΗΜΑ

Μία τῶν σπουδαιότερων ἀπαιτήσεων τοῦ σχολείου εἶναι νὰ μὴ ὑπάρχωσιν ἐσωτερικαὶ ἀντιθέσεις εἰς τὸ μορφωτικὸν αὐτοῦ ἰδεῶδες (ἀρνητικὴ ὄψις), ἀμα δὲ νὰ συντρέξῃ ἢ ὅλη διδασκαλία καὶ σχολικὴ ἀγωγή πρὸς ἐπίτευξιν κοινῶν μορφωτικῶν καὶ παιδαγωγικῶν σκοποῦ (θετικὴ ὄψις). Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἀντιθέσεις καὶ ἀντινομίαι ἐν τῷ ἔργῳ τῆς μορφώσεως καὶ ἐν τῇ ἐξελλίξει τοῦ μορφουμένου ἀτόμου θὰ προκλήσωσιν ὀπωσδήποτε, ὀφειλόμενα εἶτε εἰς ἀτομικὰ ψυχολογικὰ αἷτια (π.χ. κριτικὸν καὶ ἀρνητικὸν στάδιον κατὰ τὴν ἐφηβείαν), εἶτε εἰς τὴν φύσιν καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ πολιτισμοῦ ἐποχῆς καὶ λαοῦ τινος (π.χ. ἀντιθέσεις ἐπιστημονικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἀξιῶν) ἐν τῷ σχολείῳ ὅμως αἱ τοιαῦτα ἀναπότρεπτοι ἀντιθέσεις πρέπει ὅσον τὸ δυνατόν νὰ αἴρωνται, ἢ ν' ἀποβάλλωσι τὴν ὀξύτητα αὐτῶν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶναι ἀνάγκη πρωτίστως νὰ ἔρχονται εἰς συνεννόησιν οἱ διδάσκοντες ἐν τῷ σχολείῳ· τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ἀρκετὸν· ἀπαιτεῖται προσέτι νὰ ἐξετασθῇ εἰς ποῖα μαθήματα καὶ εἰς ποῖα ειδικώτερα σημεῖα τῆς διδακτικῆς ὕλης καθόλου παρατηροῦνται ἀντιθέσεις, δυνάμεναι νὰ ἔχωσι κακὰς συνεπείας διὰ τοὺς τροφίμους τοῦ σχολείου. Εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς ὀρισμένα σημεῖα ὑπάρχουν σοβάραι ἀντιθέσεις μετὰ τῷ θρησκευτικῷ μαθήματι ἀπ' ἐνὸς καὶ τῶν φυσικῶν μαθημάτων καὶ τῆς ἱστορίας ἀπ' ἐτέρου (κοσμογονία, δημιουργία καὶ προῖστορία τοῦ ἀνθρώπου κλπ.). Ἡ θρησκεία βεβαίως πηγάζει κυρίως ἐκ τοῦ συναισθήματος, ἀλλ' ἢ θρησκευτικὴ παράστασις μετασχηματίζεται καὶ διαμορφοῦται σὺν τῷ χρόνῳ εἰς διδασκαλίαν, εἰς «δόγμα». Τὸ δόγμα δὲ χαρ-

κτηρίζει ἡ σταθερότης καὶ τὸ ἀμετάβλητον, τὸ «μὴ μου ἄπτου», ἐν ᾧ ἀπ' ἑτέρου ἐν τῇ διαμορφώσει τοῦ δόγματος συνήρθησαν, πλὴν τοῦ καθαρῶς θρησκευτικοῦ πυρήνος καὶ ἄλλαι διδασκαλῖαι καὶ ἐπιστημονικαὶ θεωρίαι, αἵτινες ἦσαν κοινῶς παραδεχταὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς διατυπώσεως τοῦ δόγματος. Οὕτως ἡ περὶ δημιουργίας καὶ περὶ ἀνθρώπου διδασκαλία τῆς Π. Δ. εἶναι συνυφασμένη μετὰ πρωτογόνου τινὸς κοσμοθεωρίας ἐπιχειροῦσης κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. ἡ δὲ δογματικὴ τῆς Ἐκκλησίας διδασκαλία οἰκοδομεῖται μὲ ὕλικόν εἰλημμένον ἐκ τῆς πλατωνικῆς καὶ ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας. Ἀλλὰ τὸ βοηθητικὸν τοῦτο ὕλικόν παλαιούται σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου καὶ σὺν τῇ ἀναπτύξει τῶν ἐπιστημῶν ἐντεῦθεν προκύπτει κατ' ἀνάγκην ἀντίθεσις μετὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας, ἢ σημείων τινῶν αὐτῆς καὶ τῆς νεωτέρας κοσμοθεωρίας, καὶ τῶν δεδομένων τῆς ἐπιστήμης. Καὶ δὲν ἔλειψαν μὲν οἱ ὑποστηρίζοντες ὅτι οὐδεμία διαφωνία ὑφίσταται μετὰ τὴν θρησκείας καὶ ἐπιστήμης, μετὰ τὴν πίστεως καὶ γνώσεως καὶ οἱ πειρώμενοι νὰ ἄρῃσι τὰς ἀντιθέσεις δι' εὐφυνῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον συνδυασμῶν καὶ συμβιβασμῶν, ἀλλ' ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι αἱ ἀντινομίαι αὗται ἐξακολουθοῦσι νὰ παραμένωσιν. Ἐὰν δ' εἰς ταῦτα προσθέσωμεν καὶ τὸν κλονισμόν, τὸν ὁποῖον ὑφίστανται κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν οἱ μαθηταὶ τοῦ Γυμνασίου ἐκ τῆς ὑπερμέτρου ἀναπτύξεως τῆς κριτικῆς τῶν δυνάμεως, ἧτις ἐπιφέρει ἰσχυρὰν τάσιν πρὸς τὸ σκέπτεσθαι καὶ ἄσκησιν κριτικῆς ἐπὶ πάσης διδασκαλίας καὶ κατὰ προτίμησιν θρησκευτικῆς¹, εἶναι δυνατόν νὰ λάβωμεν ἀμυδρὰν τινὰ εἰκόνα τῶν συγκρούσεων, αἵτινες συμβαίνουσιν ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ἐφηβῶν. Τὰς ἀντιθέσεις ταύτας ἢ μὲν Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ οὐδέποτε ἐπεχειρήσε νὰ ἄρῃ, ὁ δὲ Προτεσταντισμὸς προσπαθεῖ νὰ συμβιβάσῃ κατὰ διαφόρους τρόπους· ἢ Ὁρθόδοξος θεολογία ἀπ' ἑτέρου οὐδέποτε ἠσυχολήθη μὲ τὸ πρόβλημα τοῦτο, ἢ ἠρκέσθη νὰ ἀπολογηθῇ ὑπὲρ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δόγματος κατὰ τῶν διαφορῶν ἐκ τῆς ἐπιστήμης προσερχομένων προσβολῶν. Ἀπομένει λοιπὸν νὰ ἐξετασθῇ τὸ ζήτημα ἀπὸ τῆς παιδαγωγικῆς καὶ τῆς διδακτικῆς του αλευράς. Τί πρέπει νὰ γίνῃ διὰ τὴν ἀποφευχθῶσιν αἱ ἀντιθέσεις κατὰ τὴν διδασκαλίαν; Βεβαίως ἡ ριζικωτέρα καὶ εὐκολωτέρα λύσις θὰ ἦτο ν' ἀφαιρεθῇ ὁλόκληρον τὸ διδακτικὸν ἐκεῖνο ὕλικόν τοῦ θρησκευτικοῦ μαθήματος, τὸ ὁποῖον ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς ἄλλα μαθήματα. Τὸ τοιοῦτο ὅμως, ὡς καὶ τὸ ἄλλο ἄρθρον θὰ δειχθῇ ἐναργέστερον, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ χωρὶς σοβαρωτάτην ἀβυστίαν τοῦ θρησκευτικοῦ μαθήματος. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἄλλη, ἡ ριζικωτέρα λύσις τῆς ὁλοσχεροῦς καταργήσεως τῶν θρησκευτικῶν ἐν τοῖς σχολείοις καὶ ἡ ἀνάθεσις αὐτῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν οὐδὲν θὰ ὠφέλει, διότι ἡ ἀντίθεσις θὰ ἐξηκολούθει νὰ ὑφίσταται μετὰ τὴν σχολεῖον καὶ Ἐκκλησίαν, ἔχουσα μάλιστα ὀλεθριωτέρας συνεπειὰς διὰ τὴν μόρφωσιν τῆς θρησκευτικότητος τῶν παιδῶν. Μία ἄλλη λύσις θὰ ἦτο νὰ ὑποχωρήσῃ ἡ

1. Περὶ. ἡμετέρας «Συμβολὰς εἰς τὴν ἐρευναν τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῶν νέων μας», 1931 σελ. 2 καὶ 18.

ἐπιστήμη εἰς τὰ κρισιμώτερα σημεῖα τῆς ἀντιθέσεως, τὰ ὁποῖα ἄλλως τε θεωροῦνται ὡς ἐπιστημονικαὶ ὑποθέσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι παρ' ὅλων τῶν ἐπιστημῶν ἀποδεχταὶ (π.χ. κοσμογονία κατὰ τὸν Laplace θεωρία τοῦ Darwin κλπ.). «Αἱ ὑποθέσεις δὲν ἀνήκουν εἰς τὸ σχολεῖον», ἔλεγε καὶ ὁ μέγας Προῦσσος ἰατρός V i r c h o w. Ἡ τοιαύτη λύσις θὰ ἦτο ἴσως ἡ προτιμωτέρα. εἰς πρᾶγμα ἦτο δυνατόν, ἀλλὰ καὶ σκόπιμος ὁ ἀποκλεισμὸς πάσης ἐπιστημονικῆς ὑποθέσεως ἐκ τοῦ σχολείου. Ἐπιστημονικῆς ἕως φύσεως ὑποθέσεις διδάσκονται εἰς ὅλα τὰ μαθήματα, εἰς τὰ φιλολογικά, εἰς τὴν ἱστορίαν, εἰς τὴν φυσικὴν καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἱεράν φιλολογίαν καὶ ἱστορίαν· ἀνεῦ ἐπιστημονικῶν ὑποθέσεων οὐδὲν μάθημα εἶναι δυνατόν νὰ διδαχθῇ ὅπως πρέπει εἰς τὰ Γυμνάσια καὶ τὰ Πρακτικὰ λύκεια. Ἐπειτα διὰ τῶν ὑποθέσεων γίνεται ἐμπράκτως συνειδητὸν εἰς τοὺς παῖδας ὅτι ἡ ἀνθρωπίνῃ γνώσιν δὲν εἶναι ἀπεριόριστος, ἀλλ' ἔχει ὁρισμένους φραγμούς, τὸ τοιοῦτον δ' εἶναι πολὺτιμον κτήμα καὶ ἐκ θρησκευτικῆς ἐπόψεως.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω συντόμου ἐξετάσεως προκύπτει ὅτι οὐδεμία ἄλλη λύσις εἶναι δυνατὴ, πλὴν ἐκείνης καθ' ἣν τὸ θρησκευτικὸν διδακτικὸν ὕλικόν καὶ ἐν γένει αἱ θρησκευτικαὶ παραστάσεις θὰ προσηρμόζοντο ὅπως δὴποτε πρὸς τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς ἐπιστήμης, διὰ κοινῆς τινος συνεννοήσεως μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἀντιπροσώπων τῆς ἐπιστήμης καὶ παιδαγωγῶν. Ἡ ἡμέρα ὅμως τῶν τοιαύτης φύσεως συνεννοήσεων δὲν φαίνεται νὰ εἶνε ἐγγύς, ἔπειτα δὲ εἶναι καὶ ζήτημα ἂν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ συνεννόησις εἰς θρησκευτικὰ καὶ παιδαγωγικὰ ζητήματα τόσον λεπτὰ καὶ ἀκατανόδη. Τὰς δυσχερείας ταύτας διαβλέπει καὶ ὁ ἐκτενέστερόν πως ἐξετάσας τὸ ζήτημα παιδαγωγός Th. Ziegler¹, ὁ ὁποῖος πρὸς ἐξομάλυνσιν ὅπως δὴποτε τῶν ἀνυπερβλήτων τούτων δυσκολιῶν καὶ ἀντινομῶν προτείνει τὴν συμμόρφωσιν πρὸς τὰς ἐξῆς πρακτικῆς μᾶλλον φύσεως ὑποδείξεις: 1) Ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ γνωρίζῃ κατὰ βάθος τὴν φύσιν τῆς θρησκείας, πρέπει δηλαδὴ νὰ ἔχῃ ἐπαρκεστάτην θρησκευτολογικὴν μόρφωσιν², τῇ βοηθείᾳ τῆς ὁποίας θὰ γίνῃ ἱκανὸς νὰ κρίνῃ ἀντικειμενικῶς καὶ φιλοσοφικῶς τὰ πράγματα καὶ νὰ εὐρίσκη τὸ οὐσιώδες καὶ τὸ πολὺτιμον ἐν τῇ θρησκείᾳ, τὸ ὁποῖον κυρίως θὰ διδάσκη. 2) Ἐν τῇ θρησκευτικῇ διδασκαλίᾳ ἡ νοσησιοκρατία καὶ ὁ διδακτικὸς ὕλισμός πρέπει νὰ ὑποχωρήσῃ· ἡ θρησκεία δὲν εἶναι κυρίως εἰπεῖν ἄθροισμα δογματικῶν διδασκαλιῶν, ἀλλ' ἰδίως πίστις ὡς συναίσθημα, κατὰ δεύτερον δὲ ἢ τρίτον λόγον διδασκαλία· ἡ θρησκεία σκοπὸν ἔχει νὰ ἱκανοποιήσῃ κατ' ἐξοχὴν συναισθηματικῶς τοῦ ἀνθρώπου ἀνάγκας. Ὡς ἐκ τούτου ἐν τῇ θρησκευτικῇ διδασκαλίᾳ τὸ κέντρον τοῦ βάρους πρέπει νὰ πίπτῃ οὐχὶ εἰς τὰς γνώσεις, ὡς συμβαίνει συνήθως εἰς τὰ σχολεῖα μέ-

1. «Allgemeine Pädagogik», 2η ἐκδ. δ' ἐν τῇ σειρᾷ «Aus Natur und Geisteswelt», 1914 σελ. 76-83.

2. Ὁ Ziegler δὲν ὁμιλεῖ περὶ θρησκευτολογικῆς μορφώσεως τῶν καθηγητῶν τῶν θρησκευτικῶν εἰς τὰ Γυμνάσια, διότι αὕτη παρέχεται ἀφθόρως εἰς τὰς θεολογικὰς σχολὰς τῆς προτεσταντικῆς Γερμανίας.

χει τῆς σήμερον, οὐχὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἑβραίων καὶ τὴν γεωγραφίαν τῆς Παλαιστίνης, οὐδὲ εἰς τὰς πολλὰς κατηχητικὰς καὶ θεολογικὰς γνώσεις καὶ ἐκζητήσεις, ἀλλ' εἰς ἐκείνας ἰδίως τὰς θρησκευτικὰς ἐννοίας καὶ παραστάσεις, αἵτινες καλλιεργοῦσι θετικῶς καὶ πραγματικῶς τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα· οὕτως ἐν τῇ διηγήσει π. χ. τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου ὁ διδάσκαλος ἐπιτηδεῖωσ θὰ ἐξάρῃ ὄχι τὸσον τὴν ἐξαήμερον διάρκειαν αὐτῆς, ἥτις ἔρχεται εἰς φανεράν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν γεωλογίαν καὶ τὴν περὶ ἐξελέξεως θεωρίαν, οὔτε τὸ θαῦμα τῆς ἐκ τοῦ μηδενὸς δημιουργίας, ἀλλὰ κυρίως τὴν ἐξάρτησιν τοῦ κόσμου ἐκ τοῦ Θεοῦ. 3) Διὰ τὸν διδάσκοντα εἶναι πρὸ παντὸς ἀναγκαῖα ἡ γνώσις τῆς παιδικῆς ψυχολογίας καὶ ἡ ἱκανότης νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδός· ἐκ τοῦ κόσμου τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης θὰ ἐκλέγῃ τότε τὰ νοητικῶς καὶ ψυχικῶς προσιτὰ εἰς τοὺς παῖδας, διότι οὐχὶ πάντα τὰ θρησκευτικὰ—ἰδίως δὲ τὰ βιβλικὰ—στοιχεῖα εἶναι κατάλληλα δι' αὐτούς. 4) Ἐφ' ὅσον εἰς τοὺς μαθητὰς δὲν γεννῶνται θρησκευτικὰ ἀμφιβολία, ὀφείλομεν ὄχι μόνον νὰ σεβώμεθα, ἀλλὰ καὶ νὰ διατηρῶμεν ὅσον εἶναι δυνατόν τὴν ἀγνήν ταύτην παιδικὴν πίστιν· ὅταν ὅμως ἐγερθῶσιν αἱ πρῶται ἀμφιβολία, ὁ διδάσκων δὲν πρέπει νὰ ἐξάπτηται, οὐδὲ ν' ἀποφεύγῃ τὰς δυσχερείας, ἀλλὰ μὲ θάρρος, ἀμεροληψίαν καὶ ἐλευθεροστομίαν καὶ ἰδίως χωρὶς ἐμπάθειαν νὰ συζητῇ μετὰ τῶν μαθητῶν του ἐπὶ τῶν διατυπωμένων ἀποριῶν ἢ ἀμφιβολιῶν· δὲν ὀφελεῖ ν' ἀποκρύπτωμεν ἀπὸ τῶν μαθητῶν μας πράγματα, τὰ ὁποῖα αὐτοὶ εἶναι δυνατόν νὰ μάθωσι τόσον εὐκόλως ἐξ ἄλλης πηγῆς, διότι 5) Καθὼς εἰς τὰ ἄλλα μαθήματα, οὕτω καὶ εἰς τὰ θρησκευτικὰ πρέπει νὰ καλλιεργῶμεν τὸ αἴσθημα τῆς εὐλικρινείας καὶ τῆς παρησιίας, ἐν ᾧ σήμερον συμβαίνει συνήθως ἡ παρεχόμενη θρησκευτικὴ ἀγωγή νὰ μεταβάλλῃ τοὺς παῖδας εἰς ὑποκριτὰς καὶ κρυψίνους· τέλος 6) Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον νὰ προσετίθετο τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας τῶν θρησκειῶν, ἢ τῆς θρησκευολογίας εἰς τὸ σχολεῖον, οὕτως ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ γνωρίσωσι τοὺς κυριωτέρους τύπους τῆς θρησκείας γενικῶς καὶ εἰδικώτερον τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ὅτι τινὲς ἐκ τῶν ὑποδείξεων τούτων τοῦ Ziegler ἀπομακρύνονται τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀπαιτήσεων, εἶναι φανερόν· ἀλλ' οὕτως φρονεῖ ὅτι μόνον διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ ἦτο δυνατόν νὰ διατηρηθῇ τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐν τῷ σχολεῖῳ καὶ θὰ παρέλουν αἱ προσπάθειαι ἐκείνων, οἵτινες ζητοῦσι τὴν κατάργησιν τοῦ μαθήματος.

ΔΗΜ. Ν. ΜΩΡΑΪΤΗΣ
Καθηγητῆς, δ. θ.

Η ΕΟΡΤΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΧΙΛΛΕΙΟΥ ΠΟΛΙΟΥΧΟΥ ΛΑΡΙΣΗΣ

Ἀληθῆ συναγεμῶν τῆς Θεσσαλίας ἐφέτος προὐκάλεσεν ἡ εορτὴ τοῦ Πολιοῦχου τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Λαρίσης ἁγίου Ἀχιλλείου, ὡς ἐπιστέλλουσιν ἡμῖν ἐκ Λαρίσης.

Ὁ Δῆμος Λαρίσης, ἡ συνομοσπονδία Ἑπαγγελματιῶν

καὶ αἱ λοιπαὶ Ὄργανώσεις μετὰ τῆς Ἐκκλησίας Ἐπιτροπῆς εἰργάσθησαν μετὰ πολλοῦ ζήλου διὰ νὰ προσδώσιν μεγαλειτέραν αἴγλην εἰς τὴν εορτὴν τοῦ Πολιοῦχου μας. Ἐκτὸς τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἐκπτώσεως τῶν εἰσιτηρίων τῶν σιδηροδρόμων, τὴν ὁποίαν κατώρθωσαν ἵνα μεταφέρωσι τοὺς προσκυνητὰς καὶ θαυμαστὰς τοῦ ἁγίου προσεκάλεσαν καὶ τοὺς Προέδρους τῶν Κοινοτήτων ὁλοκλήρου τοῦ Νομοῦ. Ἀλλ' ἐκεῖνο ὅπερ προὐκάλεσε τὴν μεγαλειτέραν ἐντύπωσιν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἦτο ἡ Ἐκκλητικὴ τελετὴ.

Ἀφ' ἑσπέρας ἐτελέσθη Μέγας Ἑσπερινὸς ἐν τῷ φερωμένῳ Καθεδρικῷ ἡμῶν Ναῷ, χοροστατοῦντος τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κίτρους κ. Κωνσταντίνου, συμπαραστατομένου ὑπὸ τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν Λαρίσης κ. Ἀρσενίου καὶ Ἑλλασῶνος κ. Καλλινίκου.

Τὴν πρωΐαν τῆς εορτῆς τὴν Θεῖαν λειτουργίαν κατανοητικῶς καὶ ἐπιβλητικώτατα ἐτέλεσαν ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης ἡμῶν καὶ οἱ εὐγενεῶς πάνυ ἀποδεξάμενοι τὴν πρόσκλησιν αὐτοῦ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίται Ἑλλασῶνος καὶ Κίτρους ἐνδυθέντες τὰς βαρυτίμους ἀρχιερατικὰς αὐτῶν στολὰς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ ἐπὶ στηθείσης ἐπὶ τούτῳ ἐξέδρας πρὸς πλείονα μεγαλοπρέπειαν, ὑπενθυμίζουσαν τὴν ἀρχαίαν βυζαντινὴν αἴγλην. Κατὰ τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν μετὰ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον καταλλήλως καὶ σθεναρῶς ὁμίλησεν ὁ ἀκάματος καὶ ζηλωτῆς Ἱεροκήρυξ τῆς Μητροπόλεως κ. Σωκράτης Ἀναζηλῆς ἐξάρας τὴν δόναμιν καὶ ἀξίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Κατὰ τὸ μέσον τῆς Θεῖας Αἰτουργίας προσῆλθον αἱ ἐπίσημοι Ἀρχαὶ ὁ κ. Νομάρχης, ὁ κ. Δήμαρχος μετὰ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, οἱ Στρατηγοὶ κ. κ. Θ. Μανέτας καὶ Γ. Τσολάκογλου, οἱ βουλευταὶ, γερούσιασται καὶ τὰ Προεδρεῖα τῶν Σωματείων. Ὁ Μητροπολιτικὸς Ναὸς ἦτο πεπληρωμένος ἀσφυκτικῶς. Τὴν 10 1)2 ὥραν π. μ. ἤρχισεν ἡ περιφορὰ τῆς εἰκόνας τοῦ Ἁγίου. Ἡ θεῖα λειτουργία ἐν μέσῳ προτοφανοῦς κοσμοσυρροῆς λαοῦ παρουσίαζε φαντασμαγορικὴν ὄψιν, προηγούντο τὰ ἐξαπτέρυγα τῶν ἱερῶν Ἐκκλησιῶν ἠκολούθουν πλεόν τῶν 60 ἱερῶν ἐχόντων ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἱεράρχου εἶπετο ἡ Ἱερὰ Εἰκὼν καὶ εἶτα παρηκολούθουν αἱ Ἀρχαί· τὴν ἔξοδον προανήγγειλαν κανονιοβολισμοί, στρατὸς παρατεταγμένος καθ' ὅλην τὴν διαδρομὴν ἀπέδιδε τιμὰς, παιανίζουσης τῆς στρατιωτικῆς μονικῆς.

Μετὰ τὴν λιτανεῖαν ἐγένετο δεξίωσις εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Ἐμπορικοῦ Συλλόγου Λαρίσης, καὶ κατόπιν παρετέθη γεῦμα εἰς τοὺς ἐπισήμους ἐν τῷ ρωμανικῷ Ἀλκαζάρ. Κατ' αὐτὸ κατάλληλον ἐμπνευσμένην πρόποσιν ἠγειρεν ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης ἡμῶν κ. Ἀρσένιος συγχαρεῖς διὰ τὴν εὐγενῆ προσπάθειαν τόσον τοῦ κ. Δημάρχου, ὅσον καὶ τῶν συνεργαζομένων Σωματείων καὶ ὀργανώσεων τῆς πόλεως Λαρίσης διὰ τὴν λαμπρὰν διεξαγωγὴν τῆς τελετῆς. Εἰς τὴν πρόποσιν τοῦ Μητροπολίτου ἀπήντησεν ὁ κ. Δήμαρχος εὐχαριστήσας πάντας τοῦ συντελέσαντας εἰς τὴν ἀξιοπρεπεστέραν παράστασιν τῆς εορτῆς.

Τὸ ἀπόγευμα εἰς εἰδικὸν γήπεδον τοῦ Ἀλκαζάρ ἐγένοντο ἀγῶνες, οἵτινες τὸ πρῶτον ὀνομάσθησαν Ἀχιλλεῖα. Ἐν εὐγενεῖ ἀμίλλῃ διεξήχθησαν ἐπιτυχῶς καὶ σεμνοπρεπῶς τὰ διάφορα ἀγωνίσματα.

Τοὺς ἀγῶνας παρηκολούθησαν οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίται, ὁ κ. Νομάρχης, ὁ κ. Δήμαρχος καὶ πλείστοι

ἄλλοι. Οἱ ἀγῶνες ὡς ἐπιστέγασμα εἶχον τὴν ἀπονομὴν βραβείων ἐκ μέρους τοῦ κ. Δημάρχου μετὰ καταλλήλου προσφωνήσεως.

Οὕτως ὁ ἔορτασμός τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου Ἀχιλλεῖου ἔδωκε νέον θρησκευτικὸν παλμὸν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν χριστιανῶν καὶ συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν ἐξύψωσιν τῆς ἀκωνάτου δυνάμεως τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Ἀξιομίμητον παράδειγμα.

Πρωτοβουλία τοῦ ἐν Ἀργονίῳ σωματεῖον τῶν πολιτεκνῶν τὰ διοικητικὰ συμβούλια τῶν κοινωτικῶν καὶ οργανώσεων τῆς ἐν λόγῳ πόλεως συνελθόντα εἰς κοινήν σύσκεψιν ἐπὶ τῆς καὶ ἐκεῖ παρατηρουμένης ἐκλύσεως τῶν ἠθῶν πρὸς βλάβην τῆς νεολαίας. ἀπεφάσισαν ὅπως ἀπὸ κοινοῦ διὰ προσφύρων μέτρων ἀντιδράσωσι κατὰ τῆς πολυμόρφου ἀνηθικότητος, κατευθύνωσι δὲ τὰς ἐνεργείας των πρὸς τὴν μέριμναν περὶ τῆς χριστιανικῆς ἀγωγῆς καὶ μορφώσεως τῆς παιδικῆς, ἐφηβικῆς καὶ νεανικῆς ἡλικίας διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἀστυνομικοῦ θεσμοῦ τοῦ εἰδικοῦ τμήματος ἠθῶν καὶ παιδονομικοῦ οργανισμοῦ καὶ δι' ἐνεργείας πρὸς κατάργησιν τῆς μικτῆς φοιτητικῆς μαθητῶν, ἤτις, ὡς ἡ πείρα ἀπέδειξε, τόσον διευκολύνει τὰς ἠθικὰς παρεκτροπὰς. Ἐπιπλέον τῆ ὑποδείξει τοῦ ἱεροκέρυκος διωργανώθη κοινὴ συνέλευσις τοῦ ἱεροῦ κλήρου τῆς πόλεως καὶ τῶν ἐνοριακῶν ἐπιτροπείων, καθ' ἣν διεξήχθη συζήτησις περὶ τῆς ἐν τοῖς ναοῖς τάξεως, περὶ πυκνώσεως τοῦ ἱεροῦ κηρύγματος, περὶ ἐνισχύσεως τῶν κατηχητικῶν σχολείων καὶ περὶ ἐδρεντέρας κοινωνικῆς προνοίας ἔπερ τῶν ἀνέργων καὶ τῶν παραιοτροπῶν ἐν πενίᾳ καὶ στερήσει ἀναξιοπαθούντων, συνεφωνήθη δὲ ὅπως πάντες ὁμοῦ συντινίσωσι τὰς προσπάθειάς των πρὸς ἐπίτευξιν τῶν καλῶν τούτων ἔργων καὶ ὅπως διοργανῶνται μνησιαῖα τοπικὰ συνελεύσεις τοῦ κλήρου καὶ τῶν ἐπιτροπείων τῆς πόλεως, ἐτήσιον δὲ συνέδριον ἀμφοτέρων καθιερωθῆ κατ' Ὀκτώβριον, ὅπερ θὰ ἀσχολῆται ἐπὶ τῶν ἐκάστοτε ἀναφνομένων ἐνοριακῶν ζητημάτων. Καὶ ἄλλοτε ἐλάβομεν ἀφορμὴν ἵνα ἐξάρωμεν τὴν ἐν Ἀργονίῳ συντελουμένην δράσιν ὑπὲρ τῆς κοινωνικῆς ἐξυγιάνσεως, χαίρωμεν δὲ διαπιστοῦντες καὶ σήμερον τὴν ἀγαθὴν ἀνάπτυξιν κοινῆς συνειδήσεως ὡς πρὸς τὴν ἐπιβαλλομένην μέριμναν περὶ προφυλάξεως τῆς νεολαίας ἀπὸ τῆς ἠθοφθορῶν ἐπιδράσεως τῶν συγχρόνων ἠθικῶν ἐκτροπῶν. Ἰδιαζούσης προσοχῆς ἀξία εἶνε καὶ ἡ παρὰ τῷ κλήρῳ καὶ ταῖς ἐνοριακαῖς ἐπιτροπείαις κοινὴ συναίσθησις ὅτι μόνον διὰ τῆς ἐν συμπνοίᾳ ἐλλικρινόδς συνεργασίας των εἶνε δυνατὴ ἡ πληρωσις τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐνορίας. Ἐὰν παρόμοιοι πνεῦμα ἐπεκράτει εἰς πάσας τὰς ἐνορίας τοῦ κράτους, ἐὰν ὑπῆρχεν ἁρμονικὴ συνεργασία μεταξὺ πασῶν τῶν ἐνοριακῶν ἐπιτροπείων καὶ τοῦ ἱεροῦ κλήρου, ἰδίως ὡς πρὸς τὴν ὑπὲρ τῶν δυστυχοῦντων ἐνοριτῶν μέριμναν, τὸ παρ' ἡμῖν κοινωνικὸν πρόβλημα θὰ ἐλύετο αὐτομάτως.

Ὀνιτιῶν δρεῖσις.

Πληροφορία ἡμῶν ἐκ Γιαννιτσῶν φέρουσι ἰδια-

ζόντως κινουμένην τὴν γνωστὴν προπαγάνδαν τῶν ὀνιτιῶν πρὸς ἄγραν προσηλύτων δι' ὄλων ἐκείνων τῶν ἀνάνδρων καὶ ἀπεχθῶν μέσων, διὰ τῶν ὁποίων οἱ ἔλθεινοι οὐτοὶ ἐκμεταλλεῖται τῆς ἀφελείας καὶ τῆς ἀνεργείας ἀμαθῶν καὶ ἐνδεῶν ἀνθρώπων ἐργάζονται πρὸς αὔξησιν τοῦ ποιμνίου τῆς εἰς ἣν ἀνήκουσιν ἐκκλησίας. Ὁρμητήριον τῆς μεταξὺ τῶν ὀρθόδοξων προσηλυτικῆς αἰτιῶν δράσεως ἔχοντες ἐν νοσοκομείον, χρησιμοποιοῦσι τὰ ἐν αὐτῷ δύο ιατρεία πρὸς ἄγραν τῶν ἀφελῶν, ἐν μὲν τῷ ἐνὶ τελοῦντες τὰς ἱεροπραξίας κατὰ τὸ ὀρθόδοξον τυπικόν, ἐν δὲ τῷ ἐτίρῳ κατὰ τὸ λατινικόν, τοῦ πρώτου χρησιμεύοντος ὡς δελεάσματος διὰ τὴν τελικὴν εἰς τὸ δεύτερον εἰσαγωγὴν τῶν ἄγρευομένων. Ἐκ τοῦ νοσοκομείου τούτου ἐξαπολύονται νοσοκόμοι τοῦ δυτικῶν δόγματος εἰς τοὺς ἀσθενοῦντας χριστιανούς, προσφέρουσι εἰς αὐτοὺς δωρεὰν τὰς ὑπηρεσίας των, δωρεὰν ἐπ' ἴσης παρέχουσι εἰς τοὺς ἀτιπόπιους τὰς τελετουργικὰς τῶν ὑπηρεσίας οἱ ἱερεῖς των, δελεάζουσι διὰ μικρῶν δώρων τοὺς ἀνηλίκους μαθητὰς, εἰς οὓς ἐμπνέουσι ἀποστροφῆν πρὸς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν των, ὑπισχνούνται—καὶ πραγματοποιοῦσι—δωρεὰν ἀνωτέρας σπουδᾶς, ἀπὸ τῶν Γιαννιτσῶν δὲ ἡ ὀνιτικὴ προπαγάνδα ἀκτινοβολεῖ καὶ εἰς τὰς πέριξ κωμοπόλεις καὶ τὰ χωρία. Ὀλης αὐτῆς τῆς δράσεως τὸ ἀποτέλεσμα εἶνε μόνον κερδάρια τινὰ εὐτελεῆ, ἀλλὰ πῶς ἄλλως θὰ δικαιολογηθῆ ἡ συντήρησις τόσοῦ προσωπικοῦ;

Ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς περὶ ἡμᾶς γενικῆς συγχύσεως, τῆς ἀσταθείας καὶ τῆς ἀβεβαιότητος τῆς αἰῶνιου πολλῆς παραμυθίας πρόξενος γίνεται τὸ πρὸς τὸ ἐπιουργεῖον τῆς Παιδείας πρόσφατον διάβημα τῶν συνεργαζομένων σωματείων ἀξιούντων τὴν ἐξυγιάνσιν τοῦ καθ' ὄλον ἐκπαιδευτικοῦ κλάδου, ἐν τῷ ὁποίῳ δὲν εἶνε σπάνια τὰ στοιχεῖα τὰ θετικῶς ἐπιβλαβῆ εἰς τὴν ἑλληνοπρεπῆ καὶ χριστιανοπρεπῆ διαπαιδαγώγησιν τῶν ἑλληνοπαίδων. Ὁ ὁσημέραι παρ' ἡμῖν ἀπλούμενος θεσμὸς τῶν κατηχητικῶν σχολείων, παρ' ὄλην τὴν ἑλλειψιν ἐνιαίου γεικοῦ κατηχητικοῦ συστήματος, προσφέρει σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τὸ ἔργον τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως τῶν νέων, ἀλλ' ὅταν τὸ δημόσιον σχολεῖον καταστρέφῃ ὅ,τι οἰκοδομεῖ τὸ κατηχητικόν, εἰς πῶσον ἀναίθων ἀντλοῦμεν. Διὰ τοῦτο τὸ κράτος δρεῖλει ἵνα τείνῃ ἐνήκουον οὓς εἰς τὰς συστάσεις τῶν κοινωνικῶν οργανώσεων, τῶν διεομηνευουσῶν τὸ πρόβλημα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἡ θέσις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἐν τῇ ὀρθοδοξίᾳ.

Τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν καθ' ὄλον μεταπολεμικῶν ἀναστατώσεων δὲν ἔμεινεν ἀμέτοχος καὶ ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, εἶνε δὲ πασίγνωστος ἡ δοκιμασία τῆς ρωσικῆς ἰδίως Ἐκκλησίας, δεινῶς μὲν πληγείσης καὶ πληττομένης ἐντὸς τῶν ὀρίων τοῦ νέου ρωσικοῦ κράτους, θλιβερώς δὲ σπαραχθεῖσης καὶ ἐν τῇ διασπορᾷ εἰς ἣν διεσκορπίσθησαν τεμαχισθέντες οἱ ὑπερόριοι φρυγάδες ὑπὲρ τὰ τρία ἑκατομμύρια ρω-

σικοί πληθυσμοί. Αἱ μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων ἐκκλησιαστικαὶ διαφωνίαι καὶ προστριβαὶ ἐπήρξαν ὀξύταται, ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ χάους τῶν ἐσωτερικῶν διαπληκτισμῶν ἀπέβαιναν αἰσθητὴ ἢ ἀνάγκη τοῦ ἀνωτέρου κύρους, ἢ ἀδυναμία τοῦ ὁποίου θὰ συνεκράτει τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνόλῳ, ἀποβαίνουσα ὁ ἔγκυρος ρυθμιστὴς ἐν ταῖς προσαίροις τῶν πονηρῶν τούτων χρόνων ἀνωμαλίαις. Τοιοῦτον κύρους φορεὺς ἀνεγνωρίσθη ἐπὶ πάσων τῶν ρωσικῶν μερίδων τὸ Οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον, ὃ δ' ἐν Παρισίοις ἐκδιδόμενος ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ ρωσικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κλάδου «Ἐκκλησιαστικὸς Κήρυξ» ἔγνω νὰ δημοσιεύσῃ σχετικὸν ἔγγραφο τοῦ προεξάρχοντος τῶν ἐν Κάρλοβιτς ἐγκατασταθέντων ρώσων ἀρχιερέων σεβ. μητροπολίτου Ἀντωνίου τὸ μὴ ἐπὶ τῇ ἀπὸ τινος παρατηρουμένῃ κατασιγήσει τῶν ἐν τῇ ρωσικῇ διασπορᾷ δισριετικῶν ἰάσεων, τὸ δὲ πρὸς ἀποστολήν τὸν κακιστῶν τὸν προδότημενον τῆς ἐν τῇ δυτικῇ Ἐυρώπῃ ρωσικῆς διασπορᾶς σεβ. μητροπολίτην Ἐλλόμοι, διότι ἀνηρέχθη πρὸς τὸν Οἰκουμηνικὸν Πατριάρχην πρὸς κανονικὴν τῶν ἐκεῖ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ρύθμισιν. Τὸ ἐν λόγῳ ἔγγραφο ὁ μητροπ. Ἀντώνιος εἶχε διαβιβάσει πρὸς τὴν γνωστὴν Παγκόσμιον Διάσκεψιν τῆς Αὐζάννης τῇ 4 Ἰαν. 1922 ἐξ ὀνόματος καὶ τῶν λοιπῶν ἐν Κάρλοβιτς ρώσων ἱεραρχῶν. Ἐπειδὴ τὸ ἔγγραφο τοιοῦτο εἶνε ἱστορικὸν καὶ ἕνεκα τῶν συνθηκῶν ἐφ' ἃς ἐγράφη, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἄλλην στάσιν τοῦ ἐν λόγῳ ρώσου ἀρχιερέως, τὴν ὁποίαν γνωρίζουσιν ἐκ σχετικῶν παλαιότερων δημοσιευμάτων οἱ τακτικοὶ ἀπ' ἀρχῆς ἀναγνώσται τῆς «Ἐκκλησίας», κατὰ πᾶσαι δὲ πιθανότητες θὰ χρησιμοποιηθῇ δεόντως ἐν τῷ μέλλοντι, παραθέτομεν αὐτὸ κατωτέρω.

Ἄριθ. 236—279—8

«Πρὸς τὸν Κύριον Πρόεδρον

τῆς Διασκέψεως τῆς Αὐζάννης

Ἡ ρωσικὴ ὑπερόχιος ἀρχιερατικὴ σύνοδος ὡς ἀνωτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ τῆς τε ἐκ τριῶν ἑκατομμυρίων ἀποτελουμένης ρωσικῆς διασπορᾶς καὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ, Ἰαπωνίᾳ, Κίνᾳ καὶ Φιλιππίνῃ, ὀρθοδόξων ἐπισκοπῶν, ἤτοι 15 ἐν ὅλῳ ἐπαρχίῳν, πληροφωρήθεισα ὅτι ὁ Πατριαρχικὸς θρόνος Κωνσταντινουπόλεως κινδυνεύει νὰ ἐκτοπισθῇ ἐκ τῆς διὰ παντὸς τοῦς χριστιανούς ἱερᾶς ταύτης πόλεως, ἐνῶναι τὴν διαμνηστικὴν αὐτῆς πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, αἵτινες ἐκήρυξαν ὅλως παράνομον τὸν τοιοῦτον κατὰ τῆς ἀποστολικῆς ἡμῶν πίστεως ἐκβιασμόν. Οὕτως ἐκφραζόμεθα περὶ τῆς τύχης τοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως διότι, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, τῆς ἐκτεθειμένης ἐν ταῖς διατάξεσι τῶν ἐπτὰ Οἰκουμηνικῶν Συνόδων, αἰτινὲς εἰσὶν ἀνεγνωρισμέναι ὑπὸ πάντων τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν ρωμαιοκαθολικῶν, ὁ θρόνος οὗτος δὲν ἀποτελεῖ ἀπλῶς μίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπαρχιῶν, ἀλλὰ νοεῖται ὡς σταθερὸν καὶ ἀπαραιρέτωτον στοιχεῖον τοῦ πληρώματος τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς βαθμὶς συνδεδεμένη οὐχὶ μόνον πρὸς τὴν ἰδίαν ἐαυτῆς ἐπαρχίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς σύμπασαν τὴν ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὀρθοδόξον Ἐκκλησίαν. ἐφ' ᾧ καὶ ἀπὸ τοῦ ἐ' αἰῶνος ὀνομάζεται ἕδρα τοῦ Οἴκου. Πατριάρχου. Οὕτω δ' ἀπεκλήθη, διότι πολὺ πρὸ τοῦ σχίσματος τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὡς Ἐπίσκοπος Νέας Ρώμης ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς Οἰκουμηνικῆς Συνόδου Ἰσος τῆ τιμῆ καὶ τῆ ἐξουσίας πρὸς τὸν παλαιὰς Ρώμης Ἐπίσκοπον (II, 3, IV, 36), καὶ διότι, ὅπερ καὶ σπουδαιότερον, αὐτῷ μόνῳ ἐδόθη

τὸ δικαίωμα τοῦ δέχεσθαι ἐκλήσεις ἐκ μέρους ἐπισκόπων ὀρθοδοξομένων ἐκ τῶν περὶ αὐτῶν ἀποφάσεων τῶν τοπικῶν συνόδων (IV, 17). Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ ἐννοίᾳ ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως παρουσιάζεται διὰ πάντας τοὺς ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξους χριστιανούς ὡς ὑνώτατος κριτὴς, ἢ δὲ κατάρχη ἢ ἡ μείωσις τῆς ἀποστολικῆς ταύτης καθέδρας θὰ ἀπετέλει βαρεῖαν ὕβριν καὶ ἦταν συμπᾶσης τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, μερικώτερον δὲ καὶ τῆς ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ἣτις ἐκπαλαί συνήθισε ν' ἀποτεινεται πρὸς τὸν Οἴκου. Πατριάρχην ἐπὶ διασαφήσει θρησκευτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, ὃ δ' ἐνδοξότατος αὐτῆς ἱεράρχης πατριάρχης Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας Νίκων († 1681), κατὰ τὸν προμνημονευθέντα κανόνα τῆς Δ' Οἴκου. Συνόδου, ἐξεκάλει εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τῆς συνόδου τῶν ρώσων ἐπισκόπων. Τὰ τελευταῖα ἔτη ἐγένοντο μάρτυρες σκληροῦ καὶ ἀπανθρώπου διωγμοῦ τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἐν τῇ σοβιετικῇ Ρωσίᾳ: ὑπὲρ τοὺς 30 ἀθῶοι ἐπίσκοποι ἐφονεύθησαν, ὃ δὲ πατριάρχης πάσης Ρωσίας ἦδη ἀπὸ ἐνὸς καὶ ἡμίσεως ἔτους τῆκεται ἐγκάθεικτος: καὶ δὲν θὰ ὑπεραμυνθῇ λοιπὸν ἡ Ἐυρώπη τῆς δι' ἡμᾶς διὰ πάντας τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανούς ὑψίστης προσωπικῆς ἀδυνατίας καὶ δὲν θὰ περιφρουρήσῃ τὸ οἰκουμηνικὸν κέτρον τῆς ἡμετέρας θρησκείας, ἣτις ὁμολογεῖται ὑπὸ 200 ἑκατομμυρίων χριστιανῶν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, τὸ κέντρον τοῦτο τῆς αἰνοῦς ἀποστολικῆς πίστεως καὶ τοῦ εὐγενεστάτου ὑπερδισχιλιετοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, κατὰ τῆς σκληρᾶς βίας τῶν ἀλλοθρήσκων.»

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς παρελθούσης Τρίτης, γενομένης διασκέψεως περὶ τῆς πληρώσεως τῆς χηρευούσης Μητροπόλεως Αἰτωλοακαρνανίας, τινὲς τῶν Σεβασμιωτάτων Συνέδρων ὑπεστήριξαν τὴν γνώμην, καθ' ἣν εἶδει ν' ἀναβληθῇ ἡ πλήρωσις αὐτῆς καὶ δι' ἄλλους λόγους καὶ διότι προϋτάθη ἡ ψήφισις τοῦ νόμου περὶ τῆς ἀνασυστάσεως Μητροπόλεως Ναυπακτίας, εἰς ἣν ἀπεφασίσθη νὰ προστεθῇ καὶ ἡ Ἐπαρχία Τριχωνίας, ἀντὶ τῆς Εὐρυτανίας. Ἄλλ' ἐπικρατήσασα τῆς γνώμης, καθ' ἣν δὲν ἐδικαιολογεῖτο ἡ προαιτέρω ἀναβολὴ τῆς πληρώσεως τῆς χηρευούσης Μητροπόλεως, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἐν νομίμῳ ἀπαρτίᾳ εὐρισκομένη προέβη εἰς τὴν πληρωσὴν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ὁμοφώνως δὲ διὰ κανονικῶν ψήφων κατεστάθη εἰς αὐτὴν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Παροναξίας Ἱεροθέος, ὅστις κατὰ τὴν ἐνώπιον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου εὐχαριστίαν ἐδήλωσεν ὅτι θὰ σεβασθῇ τὴν περὶ τῆς Ἐπαρχίας Τριχωνίας ληφθεῖσαν ἤδη ἀπόφασιν ἡς Ἐκκλησίας. Μετὰ τὴν εὐχαριστίαν καὶ μετὰ τὸ πέρας τῆς συνεδρίας ὁ νέος Μητροπολίτης Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας ἐτέλεσε τὸ μέγα μήνυμα ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου.

— Τοποτηρητὴς τῆς χηρευούσης Ἱερᾶς Μητροπόλεως Παροναξίας ὤρισθη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Θήρας Ἄνθιμος.

— Ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου συνήλθεν εἰς συνεδρίαν ἡ ἐπι τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων Ἐπιτροπὴ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, παρόντων τοῦ γεν. διευθυντοῦ αὐτῆς σεβ. μητροπολίτου Σισανίου καὶ Σιατίστης, τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου λ. Α. Ἀλιβιζάτου, τῶν ἀρχιμανδριτῶν Παντελ. Παπαγεωργίου καὶ Χριστοφ. Παπουτσοπούλου, τῶν πρωτοπρεσβ. Ἀγγέλου Νησιώτου καὶ Ἐμμανουὴλ Μυτιληναίου καὶ τοῦ καθηγητοῦ κ. Δ. Παναγιωτοπούλου, τοῦ καθηγητοῦ κ. Δ. Κουμουτσοπούλου κωλυθέντος, καὶ διασκεψαμένη περὶ τοῦ ἐφαρμοστέου ἐν τοῖς Κατηχητικῶν Σχολείοις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος προγράμματος, ἀπεφάσισεν, ὅπως, ἐπὶ τοῦ παρόντος, μὴ προβῇ ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία εἰς ἐπίσημον ἐκδοσὴν τοῦ τε προγράμματος καὶ τῶν ἀπαραιτήτων βιβλίων, καθ' ὅσον διὰ τὸ νεαρὸν τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν κατηχητικῆς Διακονίας, τὰ πρῶτα νῦν ποιούμενης βήματα καὶ πειραματιζομένης εἰσεύει, δὲν ἀπεκρυσταλλώθησαν αἱ σχετικαὶ πρὸς τὸ ὅλον ἔργον ἀπόψεις,

οὐδὲ εἶναι δυνατόν νὰ δοθῶσιν ἀπὸ τοῦ νῦν αἱ τελικαὶ κατευθύνσεις. Λόγου δὲ γενομένου περὶ τῆς ὑπὸ τῆς «Ζωῆς» ἐκδοθείσης κατηχητικῆς ὕλης καὶ πάντων ἀποφαναμένων, οὗ δι' αὐτῆς ἐξυπηρετεῖται ἐπαρκῶς τὸ ἔργον τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, τοῦ δὲ κ. Παναγιωτοπούλου πληροφορήσαντος, ὅτι ὁμάς Θεολόγων ἐκ τῆς ἐν λόγῳ ἀδελφότητος συμπληροῦ τὴν ἐκδοθεῖσαν ἤδη ὕλην. ἔχουσα ὑπ' ὄψει καὶ ἰκανὴν ξένην σχετικὴν φιλολογοῦσαν, καθίσταται δ' ἐνήμερος καὶ τῶν περὶ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ προσωρινοῦ αὐτοῦ συστήματος παρουσιαζομένων ἁλλειψῶν καὶ δυσχερειῶν, ἵνα τοῦ χρόνου προϊόντος, ἐπιτευχθῆ τὸ ἄριστον, ἀπεφασίσθη ὅπως κατὰ τὸ ἐρχόμενον ἔτος τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα ἐργασθῶσιν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συστήματος τῆς «Ζωῆς» μέχρις οὗ ἡ πείρα καὶ ἡ πορεία τῶν πραγμάτων θέσωσιν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας πανθ' ὅσα ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν σύνταξιν ὀριστικῶν προγράμματος καὶ τὴν ἐκδοσιν τῶν ἀπαραιτητῶν βιβλίων.

—Ἡ Ἱερά Σύνοδος κατόπιν σχετικῆς ἀναφορᾶς αὐτοῦ ἐχορήγησεν εἰς τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Γυθείου καὶ Οἴτιλου μνηστικὰν ἀδειαν ἀπουσίας διὰ τὰ λουτρά τῆς Αἰδηψοῦ.

—ὑπὸ τῆς Ἱεράς Συνόδου ἐπετράπη ἢ εἰς ἱερέα χειροτονία μετὰ πρότασιν 1) τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Φλωρίνης τοῦ Ἰωάννου Νασοῦ διὰ τὸ ξενόφωνον χωρίον Κρυστάλλοπηγῆν, 2) τοῦ Ἰωάννου Παπαλαζάρου διὰ τὸ προσφυγικὸν χωρίον Βαρθολομαίων, 3) τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἐδέσσης τοῦ Ἀποστόλου Θεοδοσίου διὰ τὸ παραμεθόριον χωρίον Πλαγιά, 4) τοῦ Γεωργίου Καραγκιαούρη διὰ τὸ ξενόφωνον χωρίον Λάκκα, 5) τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Φιλίππων τοῦ Ἰωάννου Τσαμαλίδου διὰ τὸ ξενόφωνον χωρίον Κώμην.

—Μετὰ πρότασιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Διδυμοτείχου ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου, ὅπως παρακληθῆ τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, ἵνα ὁρῶσιν ἀναπληρωτὴν τοῦ Νομικοῦ Συμβούλου, κ. Ἀλιόπουλη ἐν τῇ ἐπιτροπῇ ἐπὶ τῆς ἐκδικάσεως προσφυγῶν ἀπολυομένων ἐνοριακῶν ἐπιτρόπων, καθόσον ἐνεκα τῆς παρατεινομένης ἀσθενείας τούτου δὲν δύναται νὰ συνεδριάσῃ ἢ ἐν λόγῳ ἐπιτροπῇ, ἣτις ἔχει νὰ ἐκδικάσῃ πλείστας ὄσας ἐπαιγούσας προσφυγὰς.

—Ἀπὸ τῆς παρελθούσης Κυριακῆς ἤρξαντο αἱ ἐτήσια τελεταὶ τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ἐπὶ τῇ λήξει τῶν μαθημάτων.

—Συμφώνως ἀποφάσει τῆς Ἱεράς Συνόδου Ἐπιτροπῇ αὐτῆς: ἐκ τοῦ Μακ. Προέδρου καὶ τῶν Σεβ. Συνέδρων Μητροπολιτῶν Σπάρτης καὶ Διδυμοτείχου ἐπεσκέφθησαν τὴν παρελθούσαν Τετάρτην τὸν κ. Ὑπουργὸν Θρησκευμάτων καὶ Παιδείας καὶ συνωμίλησαν μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων.

—Τῇ 14 ἰσταμένου ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου πραγματοποιοῦσα τὴν ἐτήσιαν αὐτῆς μορφωτικὴν ἐκδρομὴν ὁδήγησε τοὺς φοιτητὰς αὐτῆς εἰς τὴν Ζάκυνθον πρὸς σπουδὴν τῶν ἐκεῖ ἀφθόνων μνημείων ἰδιοτύπου ἐκκλησιαστικῆς τέχνης. Τοὺς ἐκδρομείς ὑπεδέχθησαν καὶ ἐδεξιώθησαν ἢ τε ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ τῆς νήσου καὶ οἱ ἐκπρόσωποι τῶν γραμμάτων μετὰ πολλῆς τῆς φιλοφροσύνης, διηκόλυναν δὲ τοὺς τε καθηγητὰς καὶ τοὺς φοιτητὰς εἰς τὴν ἐπίσκεψιν καὶ σπουδὴν τῶν πολυαριθμῶν ναῶν, ὧν ἕκαστος ἀποτελεῖ καὶ ἴδιον μουσεῖον διὰ τὰ ἐν αὐτοῖς σπουδαιότατα μνημεῖα καὶ κειμήλια ζωγραφικῆς καὶ ξυλογλυπτικῆς τέχνης, προκαλοῦσης πραγματικῶν θαυμασίων. Δύο τῶν Καθηγητῶν, οἱ κ. κ. Ἀμ. Ἀλιβιζάτος καὶ Δ. Μπαλάνος, ὡμίλησαν ἐν τῷ εὐρυχωροτάτῳ θεάτρῳ τῆς πόλεως πρὸς πυκνότητα πλήθη, ὁ μὲν περὶ ἀφοπλισμοῦ καὶ χριστιανισμοῦ, ὁ δὲ περὶ τοῦ ἐθνικοῦ ποιητοῦ Δ. Σολωμοῦ καὶ τῶν ἑνωτέρων ἰδανικῶν, ὁ δὲ ἐφημέριος τοῦ πανεπιστημιακοῦ ναοῦ ἐν ἑσπερινῷ, ἱεροεργηθέντι ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἐκ φοιτητῶν κληρικῶν, ἐκήρυξεν ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Πάντων περὶ τῆς χριστιανοπρεποῦς ἀγωγῆς τῆς νεότητος ἐν πολυπληθεστάτῳ ἐκκλησιαστικῷ. Ἐκ μέρους τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς οἱ Καθηγηταὶ κατέθεσαν στεφάνους εἰς τὸν ἀνδριάντα τοῦ Σολωμοῦ καὶ τὸ ἥρῳον τῶν πεσόντων,

τὸ αὐτὸ δ' ἔπραξαν καὶ οἱ φοιτηταί. Καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν πενθήμερον ἐν τῇ νήσῳ διατριβὴν οἱ ἐπίσημοι ἐπισκέπται ἠδυνήθησαν νὰ σπουδάσωσι καὶ ἐκτιμῶσαι τὸν καθ' ὅλου ἔξοχον πολιτισμὸν τῆς νήσου, προσεπέμψθησαν δ' ἀναχωροῦντες τῷ παρελθόντι Σάββατῳ μετ' ἐνδείξεων πολλῆς τιμῆς καὶ ἀγάπης.

—Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς παρελθούσης Πέμπτης ὁ ἐντεταλμένος Σύμβουλος τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ὁργανισμοῦ Διοικήσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας κ. Γρηγορίου κληθεὶς ὑπὸ τῆς Ἱεράς Συνόδου ἐξέδηκεν εἰς αὐτὴν τὰ κατὰ τὸ ζήτημα τῆς παρατάσεως ἢ μὴ τῆς κατὰ τὸν προσεχῆ Ἰούλιον ληγοῦσης συμβάσεως τοῦ Ὁργανισμοῦ μετὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. Ἡ Ἱερά Σύνοδος ἐπεφυλάχθη νὰ μελετήσῃ τὸ ζήτημα καὶ ἐκφέρει τὴν γνώμην τῆς.

—Ὁ κληρὸς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἡλείας ὑπέβαλεν εἰς τὴν Ἱεράν Σύνοδον καὶ τὴν κυβερνήσιν ὑπόμνημα κατὰ τῆς καθιερώσεως τοῦ πολιτικοῦ γάμου, ὡς μέλλοντος νὰ προσεξηγήσῃ ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἑλληνικῇ οἰκονομίᾳ καὶ τῷ ἔθνει οὐ μόνον ἀναστάτων, ἀλλὰ καὶ ἐθνικὴν παραύσιαν.

—Ὁ κληρὸς τῶν νομῶν Ρεθύμνης καὶ Χανίων ὑπέβαλεν εἰς τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον καὶ τὴν κυβερνήσιν ὑπόμνημα, ἐν ᾧ διεκτραγωδεῖται ἡ δυσάρεστος οικονομικὴ κατάστασις τοῦ ἱεροῦ κλήρου μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου 5439 καὶ ἐκτιθενται αἱ γνώμαι τοῦ κληρῶν περὶ τοῦ τρόπου τῆς μεταρρυθμίσεως αὐτοῦ δι' ἐπιβολῆς ἐμμέσου φορολογίας ἐπὶ τῶν ἐξαγομένων προϊόντων καὶ τῶν εἰσαγομένων εἰδῶν πολυτελείας.

—Περὶ τὸ ζήτημα τῆς τροποποιήσεως τοῦ ἐν λόγῳ ἐνοριακοῦ νόμου ἠσχολήθη ἐν συνελεύσει καὶ ὁ Ἱερός Σύνοδος Ἀθηνῶν, μελετῶν δ' ὑπόμνημα συνταχθέν ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, ὅπερ θὰ ὑποβληθῆ προσεχῶς διὰ τοῦ Μακαριώτατου εἰς τὴν Ἱεράν Σύνοδον.

—Ὁ Ἱερατικός Σύνδεσμος Θεσσαλονίκης ὑπέβαλεν εἰς τὴν κυβερνήσιν ὑπόμνημα ἀφορῶν εἰς τὰς μελετωμένας τροποποιήσεις τοῦ περὶ ἐνοριακῶν ναῶν καὶ ἐφημερίων καὶ περὶ Ταμείων ἀποδοχῶν καὶ ἀσφαλίσεως τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου νόμου, δι' οὗ ἐκφράζεται τὸ παράπονον ὅτι ὁ ἐφημεριακὸς κληρὸς ἀφέθη ἄνευ οὐδεμιᾶς σοβαρᾶς συνδρομῆς ἐκ μέρους τοῦ κράτους. Ἐν τῷ ὑπομνήματι ἀναπτύσσεται πόσον γλισχρὸς εἶνε ὁ μισθὸς τῶν ἱερέων, πόσον δ' ἐπηρεάσεν ἐπὶ τε τῆς μισθοδοσίας, τοῦ ὅλου προσωπικοῦ τῶν ναῶν καὶ τῆς καθ' ὅλου λειτουργίας αὐτῶν ἡ καταβολὴ τοῦ 33 ο)ο ἐκ τῶν ἀκαθαρίστων προσόδων τῶν ναῶν εἰς τὸ Ταμεῖον Ἀποδοχῶν, πόσον δ' ἀπυρολόγητον ἀπεδείχθη τὸ μέτρον τῆς καταναγκαστικῆς εἰσφορᾶς τῶν ἐνοριτῶν εἰς τὸ ναϊκὸν ταμεῖον. Ἐν τέλει προτείνεται ἡ κατάργησις τῆς «ἐπαχθοῦς καὶ ἐπιβλαβοῦς ἀμέσου φορολογίας» καὶ ἡ ἐπιβολὴ ἐμμέσου, πρὸς τοῦτους δὲ ἡ διαρρυθμίσις τῆς περὶ τὴν μισθοδοσίαν νομοθεσίας κατὰ τρόπον δίκαιον καὶ λογικὸν λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν οὐκ ἰσότητος τῆς μορφώσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς πολυτελοῦς ἢ πηρεσίας, ἢ χορηγία ἐπιδόματος πόλεως, ἢ ἀναγνώσεως τῆς θέσεως τοῦ διακόνου ὡς ὀργανικῆς καὶ ἢ διὰ τῶν μητροπολιτ. συμβουλίων διαβάθμισις καὶ μισθοδοσία τῶν ἐφημερίων. Ἐν σχέσει πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἀσφαλίσεως προτείνεται ἢ ἐφ' ἅπαξ ἀπὸ τοῦ δημοσίου ταμείου προκοδοτήσις τοῦ Ταμείου Ἀσφαλίσεως διὰ σεβαστοῦ ποσοῦ, ποσοστῶν 10 ο)ο ἐκ τῶν ἀκαθαρίστων προσόδων ἀπάντων ἀνεξαιρέτως τῶν ναῶν, κράτησις 5 ο)ο ἐκ τῶν μισθῶν τῶν ἱερέων, τῶν διακόνων καὶ τῶν ψαλτῶν, κράτησις ἐνὸς μισθοῦ τῶν γεοασφαλιζομένων καὶ 2 ο)ο ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ ΟΔΕΠ διανεγγομένων πληρωμῶν. Τέλος ζητεῖται ὅπως καταργηθῆ τὸ μεταθετὸν τῶν ἱερέων, ὁ ὑποβιβασμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκονομικῶν πρὸς ἀποτελέσειν ἐνορίας καὶ ἢ μὴ συμμετοχῇ τῶν ἱερέων εἰς τὰ μητροπ. συμβούλια.

—Ἐξ ἀφορμῆς αἰτιάσεωσιν τινῶν κατὰ τοῦ TAKE δημοσιευθεισῶν ἐν τινι ἐφημερίδι, ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος προέβη εἰς σχετικὰς ἀνακοινώσεις πρὸς τὸν τύπον δι' ὧν παρεσχέθησαν αἱ ἐξῆς περὶ τοῦ TAKE πληροφορίαι: «Α) Ἡ διαχείρισις τοῦ Ταμείου Ἀσφαλίσεως εἶνε κανονικὴ καὶ ὑποδειγματικὴ, ὡς τοῦτο διεπιστώθη ἐκ τοῦ ἐνεργ.

γηθέντος κατ' ἐπανάληψιν διαχειριστικοῦ ἐλέγχου τῶν παρελθουσῶν χρήσεων ἐκ τῶν ὑποβληθεισῶν εἰς τὸ ὑπουργεῖον Παιδείας ἐκθέσεων παρὰ τῆς κατὰ νόμον ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς, ἀπαρτιζομένης ἐξ ἐνὸς τμηματάρχου τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου, ἐνὸς ἀνωτέρου ὑπαλλήλου τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐνὸς τμηματάρχου τοῦ ὑπουργείου Παιδείας, καὶ δύο ἠσφαλισμένων ἐφημερίων. Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ Ταμείου ἐγκρίνεται κατ' ἔτος ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας, συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 26 τοῦ Καταστατικοῦ. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὴν μὴ δημοσιευσίν τούτου ὡς καὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ ἐκ τῶν κειμένων διατάξεων τοῦ τε Νόμου καὶ τοῦ Καταστατικοῦ δὲν ὑφίσταται τοιαύτη ὑποχρέωσις, ὡς ἄλλως συμβαίνει εἰς ὅλους τοὺς παρεμφερεῖς ἀσφαλιστικοὺς ὀργανισμοὺς δημοσίου δικαίου, καθόσον τὸ Ταμεῖον ὑπάγεται ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν καὶ τὸν ἔλεγχον τοῦ ὑπουργείου Παιδείας, ὑφιστάμενον ἔλεγχον ἐπὶ τῆς καθόλου αὐτοῦ διαχειρίσεως, ὡς ἀνωτέρω διαλαμβάνομεν, διασφαλιζομένων πλήρως τῶν μετόχων τοῦ Ταμείου ἐκ τοῦ καθιερωθέντος ἐτησίου διαχειριστικοῦ ἐλέγχου. Β) Ἡ περιουσία τοῦ Ταμείου Ἀσφαλίσεως ἔχει ἐπενδύθῃ κατὰ μέγα μέρος α) εἰς ἐθνικὰ χρεώγραφα, β) εἰς ἐνυκλόθηκα δάνεια ἀπολύτως ἀσφαλῆ, καθ' ὅσον πάντα ἐχορηγήθησαν κατ' ἀπαρέγκλιτον τῆς Διοικήσεως τοῦ Ταμείου ἀρχὴν ἐπὶ πρώτῃ ὑποθήκῃ ἀκινήτων, ἢ πραγματικῇ σημερινῇ ἀξίᾳ τῶν ὁποίων, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γενομένης ἐκτιμῆσεως ὑπὸ μηχανικοῦ τοῦ Ἀρχιτεκτονικοῦ τμήματος τοῦ ὑπουργείου Παιδείας, ἢ το τριπλασία τοῦ ἐκάστοτε χορηγηθέντος δανείου καὶ γ) εἰς μετρητὰ καταθεμιμένα εἰς λογαριασμὸν ὄψεως παρὰ τὰς Τραπεζὰς Ἑθνικῆς καὶ Ἀγροτικῆς. Οὐδὲν δάνειον ἐχορηγήθη ἐπὶ ὑποθήκῃ κτήματος εἰς «Κοκκιναρὰ», πολὺ δὲ περισσότερον προσωπικὰ τοιαῦτα, ἀνεὶ πλήρως ἐμπραγματίου ἐξασφαλίσεως. Διὰ τὴν ἀντιληφθῆναι τὴν καλὴν πίστιν τοῦ μεταδόσαντος, ἡμεῖν τὰς δημοσιευθείσας πληροφορίας, πληροφοροῦμεν ἑμᾶς, ὅτι τὸ Ταμεῖον ἐχορήγησε πράγματι ἐνυπόθηκον τοκοχρεωλυτικὸν δάνειον εἰς «ἐνα Στρατηγόν», τὸν κ. Κων. Μαζαράκην Αἰνιᾶν καὶ τὴν κυρίαν Ἐφορίταν Μαζαράκη 250,000 δραχμῶν, ἐπὶ πρώτῃ ὑποθήκῃ ἀκινήτου περιουσίας, ἐκτιμηθείσης ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου νομομηχανικοῦ εἰς 3.000.000 καὶ διὰ τὸ ὅποιον ἀκίνητον εἶχε χορηγήσει προηγουμένως διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 137.287 τῆς 7ης Ἰουλίου 1931 συμβολαίου τοῦ συμβολαιογράφου Ἀθηνῶν κ. Γ. Οἰκονομοπούλου δάνειον 200.000 δραχμῶν εἰς τὸν ἴδιον κ. Κ. Μαζαράκη ἢ Ἑθνικῇ Τραπεζᾷ. Φοροῦμεν, ἐπιλέγει ὅτι θὰ ὁμολογήσῃτε καὶ ἡμεῖς ὅτι τὸ δάνειον τοῦτο δὲν εἶνε δυνατόν ἢ ἀποτελεῖ «ἐπισημὴν ἢ χριστιανικὴν κλπ.» τοποθετήσῃ, ἐὰν πρόκειται αἱ λέξεις «ἀδιατηροῦν, ὡς πιστεύομεν, τὴν πραγματικὴν αὐτῶν ἔννοιαν. Ἐκ τούτου δύνασθε νὰ συμπεράνητε πόσῃ σοβαρότητα καὶ σχέσιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἔχουν αἱ πρὸς ἡμᾶς καταγγελίαι καὶ ὡς πρὸς τὰ ἄλλα σημεῖα».

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Εἶνε ἀνακριβὲς τὸ γραφὲν ἐν τῷ «Κυριακῷ Ἀναγνώματι» τῆς Βαρσοβίας ὅτι λίαν προσεχῶς ἡ Δωδεκανησιακὴ Ἐκκλησία κηρύσσει αὐτοκέφαλος τῇ κατ' ἀρχὴν συγκαταθέσει τοῦ Οἴκουμ. Πατριαρχείου, καὶ ὅτι εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς σεβ. Ἀ. Θηναγοῦρα ἀπέμειναν ὀλίγιστα μόνον κοινότητες.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Ἡ Ἱ. Σύνοδος ἐν σειρά συνεδριῶν ἐπεξεργάσθη σχέδιον κανονισμοῦ ἐκλογῆς Πατριάρχου, ὄπερ, συμπληρωθέν, ἀνεκοινώθη πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς ἑλλην. κοινότητος Ἀλεξανδρείας εἰς ἀπάντησιν τῶν γνωστῶν παρατηρήσεων τῆς κοινότητος ἀντιπροσωπείας εἰς πρότερον σχέδιον. Τὰ σημεῖα, καθ' ὧν εἶχον γίνεαι αἱ παρατηρήσεις, ἐκηρύχθησαν ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου ὀριστικῶς λελυμένα.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας πρωτοβουλίᾳ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐτελέσθη πατριαρχικὴ καὶ συνοδικὴ μνημόσυνη λειτουργία ὑπὲρ ἀναπαύσεως πάντων τῶν ἱδρυτῶν, εὐσεγετῶν καὶ δωρητῶν πασῶν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἑλληνικῶν κοινοτήτων καὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων.

Παρέστησαν ὁ πρεσβευτὴς κ. Δενδραμῆς μετὰ παντὸς τοῦ διπλωματικοῦ καὶ τοῦ προξενικοῦ ἐν Αἰγύπτῳ προσωπικοῦ, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν 24 ἑλλην. κοινοτήτων τῆς Αἰγύπτου, οἱ ἱεροσπουδασταὶ τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου Ἡλιουπόλεως καὶ πολὺς λαός. Ὁ Πατριάρχης ὠμίλησεν ἐπὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ἐννοίας τοῦ μνημοσύνου, ὁ προϊστάμενος τοῦ ναοῦ ἀνέγνω τὸν κατάλογον τῶν ὀνομάτων τῶν ὑπὲρ ὧν τὸ μνημόσυνον καὶ ὁ ἑλλην. πρεσβευτὴς εἶπε τὴν ἀνάλογον τῇ περιστάσει λόγον. Μετὰ τὴν ἱερωργίαν ἐδόθη «δειπνον ἀγάπης», εἰς ὃ παρηκάθησαν ὁ Πατριάρχης μετὰ τῶν σεβ. συνοδικῶν, ὁ πρεσβευτὴς μετὰ τοῦ προξενικοῦ σώματος καὶ ὑπερεκατὸν ἄλλοι συνοδικῶνες.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΥΠΡΟΥ

Ἐν τῷ «Ἀποστόλῳ Βαρνάβᾳ» δημοσιεύεται δήλωσις τοῦ Γραφείου τῆς Τοποτηρητείας δι' ἣς ἀνασκευάζεται σχηματισθεῖσα ἐκ παρερρηγείας δημοσιεύματος τινος ἐσφαλμένη ἀντίληψις ὅτι δῆθεν ὁ σεβ. Τοποτηρητὴς εἶδῃ λπσεν ὅτι ἡ χρεῖα τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ θρόνου δὲν δύναται νὰ παραταθῇ ἐπέκεινα τοῦ ἔτους ἐνῶ οὐ μόνον τοιαῦτό τι δὲν ἐδηλώθη, ἀλλὰ καὶ οἰκτιρῶς ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ τῆς 3) Νοεμβρ. 1933 εἶχε δηλωθῆ ὅτι ἡ ἐκλογή ἀνεβλήθη ἐπ' ἀόριστον, δι' οὗ καὶ ἀναφέρει λόγους. Διὰ τοῦ δημοσιεύματος τούτου προσεπιδηλοῦται ὅτι ὁ Τοποτηρητὴς «οὐδὰμῶς διενόηθη νὰ ἐξέλθῃ, τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ γράμματος τῆς ὁμοφώνου ἀποφάσεως τῶν ἁγίων συνοδικῶν περὶ ἀναβολῆς τῶν ἐκλογῶν ἐπ' ἀόριστον».

Ὁ σεβ. Τοποτηρητὴς ἔγραψε πρὸς τοὺς ἐν ὑπεροχῇ σεβ. μητροπολίτας Κιτίου καὶ Κυρηνείας προτείνων ὅπως τὸ σύγγραμμα τοῦ Καθηγητοῦ κ. Γ. Σωτηρίου περὶ τῶν βυζαντινῶν μνημείων τῆς Κύπρου ἐκδοθῇ δαπάναις τοῦ κληροδοτήματος ἐκδόσεων τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου Κυρίλλου Γ' καὶ τοῦ φιλολογικοῦ διαγωνισμοῦ αὐτοῦ, ἀμφοτέρων διοικουμένων ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου.

Ἡ ἐπὶ τοῦ φιλολογικοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ ἀοιδίου Ἀρχιεπισκόπου Κυρίλλου Γ' ἐπιτροπεία συνεδρίασα ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ προσέβη εἰς τὴν προκήρυξιν Ζ' φιλολογικοῦ διαγωνισμοῦ ἐπὶ τοῦ θέματος «Ἡ εἰσαγωγή τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς Κύπρον καὶ οἱ πρώτοι αἰῶνες τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου μέχρι τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου». Τὰ ἔργα, ἐκτάσεως οὐχὶ μικρότερης τῶν 8 τυπ. φύλλων, δέον νὰ ὑποβληθῶσι μέχρι τῆς 31 Δεκ. 1935 καὶ νὰ εἶνε πρωτότυπα καὶ ἀνέκδοτα. Τὸ διάγραμμα τῆς συγγραφῆς δημοσιεύεται ἐν τῷ φύλλῳ τῆς 15 Μαΐου τοῦ «Ἀπ. Βαρνάβα» οἱ δὲ ἄρθροι τοῦ διαγωνισμοῦ ἐκτίθενται ἐν τῷ 15ῳ ἄρθρῳ καὶ ἐπὶ πολὺ μετ' αὐτὴν τὰ πλήρη τῶν πιστῶν ἐπλήθρον ὠρίσθη εἰς £ 30, τὸ δὲ δεύτερον εἰς £ 10.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΡΩΣΙΑΣ

Κατὰ συμπληρωματικὰς ἐκ Μόσχας πληροφορίας, εἰς τὴν πασχάλιον λειτουργίαν συνέδραμον οἱ πιστοὶ κατὰ χιλιάδα ὑπερπληρώσαντες πάντας τοὺς ἀπομεινάντας ναοὺς καὶ τὰς περὶ αὐτοῦ πλατείας. Αἱ πασχάλιαι λιτανεῖαι εἶχον ἀπαγορευθῆ, ἀλλὰ κατὰ τὴν νόκτα τοῦ Πάσχα τὰ ἐπίτηδες ἀπομεινάντα ἀντιθηροσκευτικὰ μουσεῖα ἦσαν τελείως κενά, οὐδὲν δὲ ἐπέτυχον καὶ αἱ πολυάνθρωποι θυροβώδεις ἀντιχριστιανικαὶ ἐπιδείξεις ἀνὰ τὰς ὁδοὺς. Αἱ λειτουργίαι εἶχον περατωθῆ περὶ τὴν 4 πρωϊνήν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πολὺ μετ' αὐτὴν τὰ πλήρη τῶν πιστῶν ἐπλήθρον τὰς ὁδοὺς ἀντάλλάσσοντα τὰς πασχάλιους χαιρετιστηρίους εὐχάς.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Αἱ τελευταῖαι ἀνὰ πᾶσαν τὴν Βουλγαρίαν ἐκλογαὶ ἐνοριακῶν ἐπιτροπῶν φέρονται λαβούσαι ζωηρῶς ἐμπαθῆ χαρακτῆρα, διότι κατεβάλλετο προσπάθεια ὅπως ἐκλεγῶσιν ἄτομα οὐ μόνον μηδὲν κοινὸν ἔχοντα πρὸς τὰ συμπερόντα τῶν ναῶν καὶ τῆς ἐνοριακῆς ἐν γένει ζωῆς, ἀλλὰ καὶ θετικῶς ἐπιβλαβῆ. Ἐν τῷ ὄργανῳ τοῦ Ἱερατικοῦ Συνδέσμου οἱ ἱερεῖς ὁμολογοῦν ὅτι «ἡμεῖς αὐτοὶ εἶδομεν ἀνθρώπους ἀνήκοντες εἰς πολιτικὰ κόμματα πεισματωδῶς ἀγωνιζομένους νὰ εἰσδύσουν εἰς τὰ ἐνοριακὰ συμβούλια διὰ νὰ ἐπιβάλουν χεῖρα ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως καὶ ὑποβάλουν ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν των τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐνοριακὴν ζωήν...».

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΟΛΩΝΙΑΣ

Ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς ἐν Πολωνίᾳ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἤδη ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ παρ. ἔτους ἀπεφάσισεν ὡς ὀρίσῃ τὴν 1 Νοεμβρίου ἐκάστου ἔτους ὡς ἡμέραν εἰδικοῦ μνημοσύνου πάντων τῶν ὑπὲρ πίστεως μαρτυρησάντων ἐν ταῖς σοβιετικαῖς δημοκρατικαῖς, παρεκλήθη δ' ὁ πρόεδρος τῆς συνόδου Μαζαρ. μητροπολίτην Διανούσιος ὅπως εἰσηγηθῇ εἰς πάσας τὰς ὀρθοδόξους αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας τὴν παρακλήσιν ὡς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκβι- νην ἐνώσωσι τὰς προσευχὰς τῶν ὑπὲρ τῶν παθόντων.

Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Ρουμανίας ἀπένευεν εἰς τὸν Μαζαρ. μητροπολίτην Βαρσοβίας καὶ πάσης Πολωνίας Διονύσιον ἰδ' ἀνώτατον ρουμανικὸν παρὰσημον τοῦ Ἀστέρος α' τάξεως διὰ τὰς πρὸς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὑπηρεσίας αὐτοῦ.

Ἡ Ἱ. Σύνοδος ἐνέκρινε τὴν ἴδρυσιν «Ἀδελφότητος τῶν ἐν Πολωνίᾳ ὀρθοδόξων θεολόγων» ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μαζαρ. μητροπολίτου Βαρσοβίας Διονυσίου, ὅστις κατὰ τὴν ἰδρυτικὴν συνέλευσιν ἠμιλήσας πρὸς τοὺς συνέδρους περὶ τοῦ ἱστορικοῦ τῆς ἰδρύσεως τῆς ἀδελφότητος ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν ὅπως μέλη αὐτῆς κατασταθῶσι πάντες οἱ πνευχιῶχοι τῆς ὀρθοδόξου Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ ἐν Βαρσοβίᾳ Πανεπιστημίου, ἡ δὲ δρᾶσις τῆς ἀδελφότητος ἀποβλέψῃ εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς Ἐκκλησίας. Κατὰ τὸν Μαζαρ. ἀγορητὴν ἡ δρᾶσις αὕτη δέον νὰ ἦνε καὶ ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερικὴ, ἥτοι θὰ συνίσταται εἰς τὴν ἐκλαίκευσιν τῶν θεολογικῶν γνώσεων μεταξὺ τῆς ὀρθοδόξου κοινωσίας διὰ διαλέξεων, ἀνοικογενήσεων καὶ μαθημάτων πρὸς διέγερσιν τοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἐνδιαφέροντος τοῦ ὀρθοδόξου κοινού, καὶ εἰς τὴν διὰ τοῦ ἀμοιβαίου μεταξὺ τῶν θεολόγων δεσμοῦ μείζονα ἀνάπτυξιν καὶ ἐμβάθυνσιν τῶν ἐν τῇ Θεολογ. Σχολῇ ἀπακτηθεισῶν θεολογικῶν γνῶσεων. Ἐξεφράσθη ἐπ' ἴσης ἡ εὐχὴ ὅπως ἐν τῇ Ἀδελφότητι ὀργανωθῇ ἴδιον τμήμα πρὸς εἰδικωτέραν σπουδὴν τῶν συγγραμμάτων τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.

Κατ' ἀπόφασιν τῆς Ἱ. Συνόδου ἰδρύθη παρ' αὐτῆς «ταμεῖον τῆς ὀρθοδόξου θεολογικῆς παιδείσεως», ἐξ οὗ θὰ λαμβάνονται καὶ τὰ μέσα πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ ἐκδοτικοῦ ἔργου τῆς Ἱεροποστολῆς, ἀπελύθη δὲ πρὸς τοὺς ἐπαρχιακοὺς ἀρχιερεῖς ἐγκύκλιος συνιστώσα τὴν τακτικὴν ὕλην ἐνίσχυσιν τοῦ ταμείου τούτου.

ΡΩΜΑΪΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἡ ἐφημερίς «La Croix» τῶν Παρισίων ἐδημοσίευσεν ἐπ' ἐσχάτων εἰδήσεις ἐκ Γερμανίας περὶ γεγονότων πρὸ ἱκανοῦ μὲν χρόνου συμβάντων ἐν τοῖς παραρρηνεῖσι διαμερισμασίν, ἀγνοοθέντων ὅμως καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν καθολικῶν τῆς νοτίου Γερμανίας. Περὶ τὰ τέλη τοῦ παρ. Ἰανουαρίου ἐν Κολωνίᾳ ἡ γερμανικὴ νεολαία συστηματικῶς καθύβριζε τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν διὰ ὁμαδικῶν θορυβῶδων ἀντιθρησκευτικῶν ἐκδηλώσεων, δι' ἀντιχριστιανικῶν ἁμαρτιῶν καὶ διὰ κραυγῶν «κάτω ὁ Ἰησοῦς Χριστός!» ἐντὸς αὐτῶν τῶν καθολικῶν ναῶν. Τῇ ἐπομένῃ Κυριακῇ πάντες οἱ ἐνοριακοὶ ἱερεῖς τῆς πόλεως ἀνέγνωσαν ἀπὸ τῶν ἀμβώνων δριμεῖαν κατὰ τῆς καταστάσεως διαμαρτυρίαν, συγχρόνως δ' ὑπέγραψαν ἑγγράφον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐδήλουν ἐπισημῶς ὅτι θὰ πράξουν τὸ ὑπὲρ τῆς καθολικῆς νεολαίας καθήκον των παρ' ὅτι κἀν ἤθελε συμβῆ. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κολωνίας καρδινάλιος Schulte διεβίβασε διαμαρτυρίαν πρὸς τὴν κυβέρνησιν, ἐπειδὴ δ' ἀπέμειναν ἄνευ ἀποτελέσματος, διέταξε νὰ ἀναγνωσθῶσιν ἀπὸ τῶν ἀμβώνων πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν ὁ καρδινάλιος ἀπεριφρόσμως κατεδίκαζε τὴν κίνησιν τῆς «μᾶς καὶ μοναδικῆς θρησκείας ἥτις ἀρμόζει εἰς τὴν γερμανικὴν φυλὴν» καὶ διεκήρυττε τὸ ἀσυμβίβαστον αὐτῆς πρὸς τὸν Χριστιανισμόν, διότι «τὸ χαροποῦν Εὐαγγέλιον τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος εἶνε ἀσυγκρίτως ἀνώτερον μᾶς ἀπλῆς θρησκείας αἵματος καὶ φυλῆς, ἀποτελούσης ἀποστασίαν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁρκος πίστεως εἰς τὸ νέον καθεστῶς—προσέθεσεν ὁ καρδινάλιος—δὲν δύναται νὰ συνεπάγῃ καὶ ὑποχρέωσιν ἀποδοχῆς καὶ νέας θρησκείας, διότι διὰ τὸν χριστιανὸν ὁ ὄρκος εἶνε πρὸ παντός

μία ἐπίσημος ἀναγνώρισις τῶν δικαιωμάτων τῆς θείας Μεγαλειότητος». Αἱ ἀρχαὶ ἀπηγόρευσαν εἰς τὸν τύπον τὴν δημοσίευσιν τῶν εὐθαρσῶν τούτων δηλώσεων τοῦ καρδινάλιου, ὅσας ὅμως ἐδημοσίευσεν καὶ διένειμεν αὐτὰς εἰς τὸ πομινιὸν τοῦ διὰ τοῦ ἐπισήμου του δελτίου. Εἰς ἐνδειξιν τῆς ἐπιδοκιμασίας τῆς στάσεως τοῦ καρδινάλιου 40,000 καθολικοὶ διήλασαν διὰ τῆς πόλεως ἐν σιγηλῇ ἐπιδειξί, καθ' ὁμάδας δ' εἰσερχόμενοι εἰς 65 ναοὺς ἤκουον τὰς ἐν αὐτοῖς λειτουργίας.

—12,000 παιδιὰ τῆς ἀριστερᾶς ὁχθῆς τοῦ Σηκουάνα ἐν σώματι μεταβάντα εἰς τὸν ναὸν τῆς Notre Dame τῶν Παρισίων ἤκουσαν τὴν θείαν λειτουργίαν, ἀμλληθῆντα πρὸς πρῶτον παρόμοιον διάβημα τῶν παιδιῶν τῆς δεξιᾶς ὁχθῆς τοῦ ποταμοῦ. Ὁ τύπος ἐσημείωσεν ὅτι οὐδέποτε ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἐν λόγῳ ναοῦ ἐπεσκέφθη αὐτὸν τόσον πολυπληθὴς ὁμάς. Ἡ κίνησις αὕτη τῶν παιδιῶν ὅπως προ- λευκῆθῶσιν ὑπὲρ τῆς Γαλλίας ὀφείλεται εἰς τὴν πρωτο- βουλίαν τοῦ σοματείου «Rosaire Croisade».

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΜΕΝΩΝ

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο συμπληροῦται 400ετηριὸς τῆς Βίβλου τοῦ Λουθῆρου, οὕτινος ἡ μετάρρασις τῆς Κ. Διαθήκης, γενομένη ἐν Wartbourg ἀνάγεται εἰς τὸ 1521. Τῷ 1539 ἐγένετο νέα ἔκδοσις ἐπιθεωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Λουθῆρου, ἡ ὅλη δὲ Β βλος, ἐξ ὁλοκλήρου ἀναθεωρηθεῖσα, ἐξεδόθη τῷ 1542.

— Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α —

ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΙΣ ΕΚΛΟΓΗΣ ΙΕΡΕΩΝ

Ἱ. Μητρόπολις Σερβίων καὶ Κοζάνης

Χρησεύσεως τῆς θέσεως τακτικοῦ ἐφημερίου τῆς ἐνορίας Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ χωρίου Καστανιάς Σερβίων προσκαλούμεν συνωδὰ τῷ ἄρθρῳ 81 τοῦ κωδικοποιηθέντος νόμου 5439 περὶ ἐνοριακῶν ναῶν καὶ ἐφημεριῶν τοὺς βουλουμένους νὰ καταλάβωσι τὴν θέσιν ταύτην καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα προσόντα ὡς ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἐν τῷ ἄρθρῳ 83 τοῦ νόμου τούτου ὀριζόμενα πιστοποιητικά. † Ὁ Κοζάνης Ἰωακείμ.

Ἱ. Μητρόπολις Παραμυθίας, Φιλιππῶν καὶ Γηρομερίου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 8 τοῦ νόμου 5439 «περὶ ἐνοριακῶν ναῶν καὶ ἐφημεριῶν» προσκαλούμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα καὶ κανονικὰ προσόντα νὰ καταλάβωσι τὴν κενὴν ἐφημερικὴν θέσιν τῆς ἐνορίας Ἀσπροκκλησιῶν Φιλιππῶν, ὅπως ὑποβάλλωσιν ἡμῖν μέχρι τῆς 31 Μαΐου ἐ. ἔ. τὰς ἐγγράφους αἰτήσεις των μετὰ τῶν ὀριζομένων ὑπὸ τοῦ νόμου (ἄρθρον 83) πιστοποιητικῶν. † Ὁ Παραμυθίας, Φιλιππῶν καὶ Γηρομερίου Γεώργιος.

Ἱ. Μητρόπολις Αἰτωλοακαρνανίας.

Καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα προσόντα ὡς ἐντὸς μηνὸς ὑποβάλλωσιν εἰς τὴν ἰ. μητρόπολιν τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 83 τοῦ νόμου 5439 περὶ ἐνοριακῶν ναῶν καὶ ἐφημεριῶν ὀριζόμενα πιστοποιητικά προκειμένων νὰ προσβῶμεν εἰς τὴν ἀνάδειξιν ὑποψηφίων ἱερέων πρὸς συμπλήρωσιν τῶν χρησεουσῶν ἐνοριῶν Ἀμπελίων, Ρουσιέικων, Διαμαντέικων καὶ Γραμματικῶν καὶ Καμαροῦλας. Ἐν Μεσολογίῳ τῇ 15 Μαΐου 1934. Ὁ Τοποτηρητῆς τῆς ἰ. μητροπόλεως Αἰτωλίας. † Π' Γεώργιος Μπαμνιιώτης

Ἱ. Μητρόπολις Φθιώτιδος

Χρησεύσεως τῆς θέσεως τακτικοῦ ἐφημερίου τῆς ἐνορίας Λυγαριάς προκαλεῖ τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσι τὴν κενὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου αὐτῆς, ὡς συνωδὰ τῷ ἄρθρῳ 82 τοῦ νόμου 549 περὶ ἐνορ. Ναῶν ἐφημεριῶν κ. λ. π. ὑποβάλλωσιν ἡμῖν μέχρι τῆς 30 Μαΐου τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 83 τοῦ ἰδίου νόμου προβλεπόμενα πιστοποιητικά των, πρὸς ἀνακήρυξιν των, ὡς ὑποψηφίων τακτικῶν ἐφημεριῶν Λυγαριάς. Ἐν Λαμῖα τῇ 14 Ἀπριλίου 1934, † Ὁ Φθιώτιδος Ἀμβρόσιος.

Τύποις «Φοῖνικος», Ὀδὸς Σταδίου 41, Ἀθήναι